

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Pedagogická fakulta

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2013

Alena Kučerová

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Pedagogická fakulta

**Povědomí studentů vybrané střední školy
o povinnostech dětí plynoucích ze zákona o rodině
a jejich plnění v praxi**

Alena Kučerová

Katedra pedagogiky

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Jaroslava Hanušová, Ph.D.

Studijní program: Specializace v pedagogice B Pg - ZSV

2013

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně, pouze za odborného vedení a konzultací s vedoucí bakalářské práce a jen s použitím uvedených zdrojů a literatury. Současně prohlašuji, že tato bakalářská práce nebyla využita k získání stejného nebo jiného titulu.

Souhlasím, aby práce byla uložena v knihovně pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze a zpřístupněna ke studijním účelům.

V Praze, dne 28. 3. 2013

.....

Alena Kučerová

Poděkování

Děkuji vedoucí práce, paní doktorce PhDr. Jaroslavě Hanušové, Ph.D., za její vstřícné jednání, cenné odborné rady a trpělivost při metodickém vedení práce.

NÁZEV:

Povědomí studentů vybrané střední průmyslové školy o povinnostech dětí plynoucích ze zákona o rodině a jejich plnění v praxi

AUTOR:

Alena Kučerová

KATEDRA (ÚSTAV):

Katedra pedagogiky

VEDOUCÍ PRÁCE:

PHDr. Jaroslava Hanušová, Ph.D.

ABSTRAKT:

Výzkumná studie je zaměřena na povědomí studentů vybrané střední průmyslové školy o povinnostech dětí k rodičům, jež jim plynou ze zákona o rodině a současně toho, jak tyto povinnosti studenti plní v praxi. Uskutečněna je za využití analýzy textu jednotlivých ustanovení upravujících povinnosti dítěte a pomocí dotazníkového šetření, písemnou formou. Teoretická část práce se věnuje rešerši odborné literatury k danému tématu, zejména vývoji postavení dítěte ve společnosti, povinnostem dětí v historii, výchově a dospívání dítěte. Závěr teoretické části je věnován českému rodinnému právu a analýze právní úpravy povinností dítěte, obsažených v zákoně č. 94/1963 Sb., zákon o rodině, ve znění pozdějších předpisů. Praktická část práce předkládá výsledky dotazníkového šetření, jež bylo provedeno u vzorku šedesáti, šestnácti až osmnáctiletých, studentů. V závěru praktické části je zhodnocen průběh šetření, porovnány a okomentovány jeho výsledky, zhodnocen přínos výzkumu a navrženo jeho využití.

KLÍČOVÁ SLOVA:

Dítě, dospívání, povinnosti, povědomí, praxe.

TITLE:

The awareness of students from a chosen secondary technological school of children's duties arising from the family law and their fulfilment in practice

AUTHOR:

Alena Kučerová

DEPARTMENT:

Department of Education

SUPERVISOR:

PhDr. Jaroslava Hanušová, Ph.D.

ABSTRACT:

This research study is focused on the awareness of students of a chosen secondary technical school of children's duties towards their parents which arise from the family law and at the same time from the fact how these duties are carried out by the students in real life. It was prepared with the use of the text analysis of particular stipulations which specify children's duties and with the help of questionnaires, in writing. The theoretical part of this study is devoted to research of literature specializing in this topic, especially to the development of children's position in the society, children's duties in history, their upbringing and adolescence. The end of this theoretical part concentrates on the Czech family law and the analysis of law modification of children's duties, see the Czech law No. 94/1963 Sb., Family Law and its subsequent amendments. The practical part of this study submits the results of questionnaires which had been carried on a sample of 60 students aged 16 – 18. At the end of this part the course of the survey is evaluated, the findings compared and commented on, the contribution of the research assessed and its practical implementation proposed.

KEYWORDS:

Child, adolescence, duties, awareness, practice.

OBSAH

ÚVOD.....	8
1 VÝVOJ POSTAVENÍ DÍTĚTE VE SPOLEČNOSTI.....	10
1.1 Povinnosti dětí v historii.....	13
1.2 Výchova dětí v (ne)dávné historii.....	15
1.3 Výchova dětí dnes.....	16
1.3.1 Rodinná výchova.....	17
1.3.2 Školní a mimoškolní výchova.....	19
2 DOSPÍVÁNÍ.....	20
2.1 Dospívající a škola.....	21
2.2 Dospívající a rodina.....	21
3 PRÁVNÍ NORMY UPRAVUJÍCÍ POVINNOSTI DĚTÍ.....	23
3.1 Rodinné právo.....	23
3.1.1 Zákon o rodině.....	24
3.1.1.1 Rodičovská zodpovědnost.....	25
3.1.1.2 Povinnosti dítěte k rodičům.....	26
3.1.2 Rodinné právo v rámci nového občanského zákoníku.....	28
4 PRAKTICKÁ ČÁST.....	29
4.1 Cíle zkoumání.....	29
4.2 Stanovení hypotéz.....	29
4.3 Metodika a organizace výzkumu.....	30
4.3.1 Dotazníkové šetření.....	30
4.3.2 Předvýzkum.....	31
4.3.3 Popis cílové skupiny.....	31
4.4 Výsledky výzkumu.....	33
4.5 Vyhodnocení hypotéz.....	48
4.6 Komparace výsledků, komentáře a návrh využití výsledků šetření.....	50
ZÁVĚR.....	53
SEZNAM INFORMAČNÍCH ZDROJŮ.....	55
SEZNAM GRAFŮ A TABULEK.....	57
SEZNAM PŘÍLOH.....	59

ÚVOD

Dítě... Maličký srdceryvně plačící uzlíček když se narodí, roztomile žvatlající batole, když povyroste. Malý školák, lačníci po nových poznacích, jenž se snaží pomalu objevovat svět a přemoudřelý rozumbrada při postupu na druhý stupeň základní školy. Také veledůležitý a většinou značně přecitlivělý „puberták“, kterému se v jednom kuse něco nelíbí, mající neustálou potřebu hlasitě o tom své okolí informovat. Tak tohle všechno je dítě. Přináší lidem, kteří jej obklopují, mnoho neopakovatelných radostných okamžiků, ale zrovna tak i obrovskou spoustu starostí při jeho výchově. Každý, kdo se na výchově dítěte podílí, ať rodič, učitel či vychovatel, ale jistě pocítí velké zadostiučinění, když se jeho dílo zdaří a z jeho svěřence vyrostě „slušný člověk“. Výchova dětí je však dlouhodobý a dosti náročný proces. Zcela jistě nejkomplicovanější a nejnáročnější je ale výchova dětí v období jejich dospívání.

V kontaktu s dospívajícími dětmi a jejich rodiči se poměrně často setkáváme s postojem dětí, že povinnosti, které jim rodiče ukládají, jsou vlastně zásahem do jejich práv, o kterých se ve škole učily. Domácí povinnosti plní jen velmi nerady a neochotně, jakékoli jejich příspěvek k chodu domácnosti běžné rodiny ze své vlastní vůle, je v mnoha případech něčím výjimečným až vzácným.

Práva a stejně tak i povinnosti provázejí každou lidskou bytost po celý život. Lidé jsou si v právech rovni, i když existují skupiny, které jsou zranitelnější a potřebují proto, aby ochrana jejich práv byla intenzivnější. Do této skupiny děti jistě patří. Na jejich ochraně se podílejí rodiče, nebo zákonní zástupci, stát a jeho zákonodárci, různé neziskové organizace, soukromé společnosti, církve, sociální pracovníci, pedagogové a další lidé, kteří s dětmi pracují.

Práva dítěte jsou v České republice obsažena v některých právních normách, například v zákoně o rodině, Ústavě a Listině základních práv a svobod a v neposlední řadě také v Úmluvě o právech dítěte (6. 2. 1991 přijala ČSFR, 1. 1. 1993 přijala ČR). Je nezpochybnitelné, že je třeba, aby byly o těchto právech děti řádně poučeny, což se u nás děje již během jejich základní školní docházky. Každé právo jedince však končí na hranici práva druhého a také každé právo na straně jedné, zpravidla zakládá nějakou povinnost na straně druhé.

Povinnosti dětí se v průběhu vývoje stávaly méně náročnými, jak byla pozvolna společností uznávána a chráněna jejich práva. V České republice jsou obsaženy v některých zákonech, zejména v zákoně o rodině i v některých podzákonných normách. Další povinnosti jim pak stanovují rodiče, učitelé či vychovatelé. Vědí ale děti o svých zákonných povinnostech a uvědomují si je v každodenním životě?

Je důležité, aby děti byly obeznámeny nejen se svými právy, ale i s povinnostmi. Musí si také uvědomit, že rodiče dělají vše hlavně s ohledem na jejich zájmy a zdravý plnohodnotný rozvoj a ukládání povinností v rodině, že je nejen součástí jejich výchovného působení, ale má také oporu v některých ustanoveních zákona.

Cílem předložené práce je za využití analýzy textu jednotlivých ustanovení upravujících povinnosti dítěte a pomocí dotazníkového šetření, uskutečněného písemnou formou, zjistit, zda vůbec, případně jaké mají studenti vybrané střední průmyslové školy povědomí o povinnostech plynoucích jim z ustanovení zákona o rodině a jak tyto povinnosti plní v praxi. Jedná se tak o práci se strukturou práce empirického charakteru.

Studie je rozdělena na dvě části – teoretickou a praktickou. Teoretická část se věnuje rešerši odborné literatury k danému tématu. Dotýká se vývoje postavení dítěte ve společnosti, povinností dítěte v historii a toho, jak se tyto povinnosti v čase měnily. Dále se zaměřuje na výchovu dětí v historii a výchovu dnes, rodinnou výchovu, školní a mimoškolní výchovu. Následující část teoretické části studie je pak věnována dospívání dítěte a úskalím, jež výchova adolescentů přináší, a to jak ve škole, tak v rodině. Závěr teoretické části je věnován struktuře českého rodinného práva, rodičovské odpovědnosti a analýze právní úpravy povinností dítěte, obsažených v jednotlivých ustanoveních zákona č. 94/1963 Sb., zákon o rodině, ve znění pozdějších předpisů, zejména v § 31, 35, 37 a 87.

V druhé, praktické části, jsou předestřeny cíle zkoumání a stanoveny hypotézy, popsána metodika a organizace výzkumu a struktura dotazníku, prostřednictvím kterého jsou data získána a představen zkoumaný vzorek. V další části jsou uspořádána a předložena zjištěná data, jež jsou pro názornost vyobrazena též graficky s procentuálními údaji. Data jsou následně porovnána s hypotézami s konstatováním, zda se hypotéza potvrdila, či nikoli. V závěru praktické části je zhodnocen průběh šetření, porovnány a okomentovány výsledky výzkumné studie, zhodnocen její přínos a navrženo využití jejích výsledků.

1 VÝVOJ POSTAVENÍ DÍTĚTE VE SPOLEČNOSTI

Děti ve společnosti neměly v průběhu jejího vývoje takové postavení, jaké mají ve většině vyspělých států Evropy dnes. Od nejstarších, v tomto směru zdokumentovaných dob, se jejich postavení velmi pomalu vyvíjelo, až k dnešní podobě, kdy již společnost chápe potřebu děti chránit, uznává specifčnost jejich potřeb i nutnost cílené výchovy a řádného vzdělání dětí, pro jejich další, plnohodnotný život v dospělosti. Vývoj postavení evropského dítěte v rodině a ve společnosti lze v rámci jednotlivých historických období rozdělit do několika etap.¹

První etapa se týká starověku. Jde o období infanticidy (tedy období, kdy bylo běžné zabíjení dětí z obavy, že je nebude možno uživit). Dítě bylo v této době chápáno spíše jen jako věc, či lépe řečeno majetek otce, jež nemá žádnou valnou hodnotu. Jelikož tehdejší společnost neznala tak účinné prostředky chránící ženu před početím, jako je dnes například běžně dostupná hormonální antikoncepce, rodilo se dětí více, než mohla tehdejší rodina zvládnout uživit. Otec tedy následně, jako hlava rodiny, mohl dle své libovůle rozhodnout, zda bude nově narozené dítě zabito (hozeno ze skály, puštěno v proutěném koši po vodě...), prodáno do otroctví, či s ním naloženo jakkoli jinak. Pojem „dětství“ zde tedy vlastně prakticky nebyl znám.² Dunovský o tomto období uvádí: „Dětství ve svém celku prakticky neexistuje, dítě jako člověk je brán, až když se stane dospělým, či je za něj prohlášen (např. po příslušných rituálech, zkouškách, dosažení pohlavní zralosti).“³

Výjimku tvořily pouze děti z nejvyšších vrstev, které byly předurčeny ostatním lidem vládnout. Tyto děti byly vychovávány ke své budoucí vůdcovské úloze, tedy cíleně připravovány pro období jejich nadcházejícího života. O bezstarostné dětství, ale ani v tomto případě rozhodně nešlo, například chlapani museli již ve velmi útlém věku nastoupit vojenský výcvik.⁴

S příchodem křesťanství nastupuje nová éra vnímání dítěte. Bylo zakázáno zabíjení dětí, což lze považovat za historicky první snahu o ochranu dětí, tedy alespoň ochranu jejich práva na život, avšak společenský status dítěte se tím nijak zvlášť nezvýšil.⁵

¹ DUNOVSKÝ, Jiří et al. *Sociální pediatrie: vybrané kapitoly*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 1999. 279 s. ISBN 80-7169-254-9.

² Tamtéž.

³ Tamtéž, s. 42.

⁴ Tamtéž, 279 s.

⁵ Tamtéž.

Jaký pohled měla společnost na dítě, můžeme vyvodit z jejich uměleckých vyobrazení té doby. Ať již jde o sochy či obrazy vidíme, že byly děti brány pouze jako zmenšenina člověka dospělého. Toto období je charakteristické především nevšímavostí k dětem. Společnost nadále na specifickou dětských potřeb nebrala ohled a také zjevně necítila potřebu je nějakým zvláštním způsobem chránit. Bylo běžné děti využívat, respektive zneužívat, ke všemožným potřebám dospělých. Kupříkladu pážata sloužící vrchnosti nejen obsluhovala u stolu, ale mnohdy také sloužila k uspokojování sexuálních potřeb svého pána. Na druhou stranu však začínají vznikat první církevní nalezinice a špitály, z čehož vyplývá, že se společnost pozvolna začínala zajímat o děti nějakým způsobem postižené či děti opuštěné. Ačkoli pohnutky, které k tomuto kroku společnost vedly, nemusely být nutně nezištné (věčného ztracení chtěl zřejmě dojít málokdo), lze v tomto období spatřit jistý posun k lepšímu.⁶

Další etapa, trvající až do sedmnáctého století, se, jak popisuje Dunovský, nese v duchu ambivalentního, tedy rozporuplného, přístupu k dítěti. Společenský status dítěte je sice stále značně nízký, a kupříkladu dětská práce je stále naprosto běžnou praxí, dochází ale také konečně k prvním poznatkům o vývoji dítěte a o jeho specifických potřebách. Nové je také to, že se o ohrožené, nebo nějak znevýhodněné děti kromě církve začínají starat první, právě v této době vznikající, charitativní organizace. Společnost pozvolna začíná uznávat význam období dětství, jež začíná být nyní chápáno jako přípravné období pro život člověka v dospělosti. V souvislosti s tímto vývojovým stádiem nelze nezmínit významnou osobnost tohoto období, jakou bez pochyby byl Jan Amos Komenský. Přinesl nové převratné poznatky o dětech, jejich potřebách a cílené výchově dětí. Dodnes odborníky i laickou veřejností uznávaný „učitel národů“ rozdělil dětství na čtyři období a vypracoval pro každé z nich zvláštní výchovné programy, které také sám uplatňoval v praxi.⁷

Osmnácté století, o němž se někdy hovoří také jako o století výchovy, přineslo další, čtvrtou etapu vývoje postavení dítěte ve společnosti. V tomto období je již společensky přijatelné, ba žádoucí, aby se rodiče dětem věnovali a cílenou výchovou formovali jejich osobnost. Významnými osobnostmi tohoto období, ve vztahu k dětem, byly J. J. Rousseau (i když jeho charakter by bylo možné zpochybnit na základě odložení

⁶ DUNOVSKÝ, Jiří et al. *Sociální pediatrie: vybrané kapitoly*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 1999. 279 s. ISBN 80-7169-254-9.

⁷ Tamtéž.

vlastních dětí do sirotčince, jeho práce je dodnes odborníky uznávána), či J. H. Pestalozzi. Také díky nim se dítě a dětství jako takové, dostává do popředí zájmu společnosti, čímž se jeho postavení mění. Společnost si již uvědomuje specifickou potřebu dětí, které jsou nyní, již také naplňovány. Odpovědnost za péči o postižené a ohrožené děti přejímá stát.⁸

Následující pátá, tzv. socializační etapa, s sebou přináší další a hlubší poznávání dítěte i jeho specifických potřeb. Dochází k pozvolnému začleňování dětí do společnosti, čímž se zvyšoval jejich společenský status a hodnota. Historie Evropy je protkána válkami, v nichž mnoho dětí přišlo o rodiče, obživu a zázemí, některé byly zraněny či zmrzačeny, jiné se „jen“ musely podílet na obstarávání obživy rodiny. Rozvíjí se proto péče o děti postižené a opuštěné, do hledáčku zájmu společnosti se dostávají také děti žijící v bídě a děti stále ještě zneužívané k námezdní práci. Postupně pak bylo na konci devatenáctého století dosaženo zákazu práce dětí mladších patnácti let.⁹

S rozvojem péče o děti dochází současně také k její profesionalizaci. Jednotliví odborníci se začínají specializovat na problematiku dítěte a dětského věku a začínají vznikat specializace nové. Jednak se z vnitřního lékařství vyčlenila pediatrie, dále pak vznikaly specializace na dětský věk například v psychologii, sociologii či v právu. V neposlední řadě také, jak dále uvádí Dunovský, koordinací (optimální spoluprací) a integrací (propojením) těchto nových specializací vzniká zvláštní souhrnná věda o dítěti, nazvaná pedologie, o níž se péče o děti začala opírat.¹⁰

V tomto období byla konečně věnována větší pozornost i ochraně dětí a jejich práv. Po 1. světové válce v Evropě za tímto účelem vznikají organizace a jsou sepsány první mezinárodní dokumenty, týkající se výhradně ochrany práv dětí, ve kterých jsou uváděny základní principy chránící děti před nebezpečím a vykořisťováním i principy zajišťující jim optimální tělesný a duševní vývoj. Tyto dokumenty však postrádaly právní závaznost a tedy i vymahatelnost. Do popředí zájmu společnosti se dostává také rodina, ve smyslu její funkčnosti – přínosu funkční a dopadu nefunkční rodiny na optimální a všestranný vývoj dítěte, ale také sociálně-patologické jevy, jako je drogová závislost dětí, jejich

⁸ DUNOVSKÝ, Jiří et al. *Sociální pediatrie: vybrané kapitoly*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 1999. 279 s. ISBN 80-7169-254-9.

⁹ Tamtéž.

¹⁰ Tamtéž.

stoupající agresivita a jiné. Toto období trvalo od počátku devatenáctého století do poloviny století dvacátého.¹¹

Etapa šestá, přicházející po 2. světové válce, je pak podle Dunovského obdobím „podpory a pomoci dítěti ve vyrovnání všech jeho nezralostí, způsobených stupněm vývoje a náležitě nerozvinuté obranyschopnosti a nutnosti pomáhat mu zvládat nejrůznější zátěže (a také je tomu učit), které jej především odlišují od doby dospělosti.“¹² Také času dětství je již celospolečensky přiznáván nezpochybnitelný význam jako období, kdy se dítě připravuje pro svůj nadcházející život v dospělosti.¹³

Významným dokumentem, který již oproti předcházejícím dokumentům tohoto typu po zapracování do právních řádů jednotlivých zemí právní závaznosti dosahuje, je mezinárodní dohoda pojednávající o nutnosti ochrany dětí a jejich práv – Úmluva o právech dítěte¹⁴, kterou přijalo Valné shromáždění OSN v roce 1989. Dětem jsou také přiznávána práva podle Listiny lidských práv a svobod¹⁵ a dalších právních norem. Dítě je tedy v tomto období již dospělému člověku rovnocenným partnerem a stává se plnohodnotnou lidskou bytostí nesoucí práva, jež jsou navíc, protože je dítě zatím není schopno hájit samo, chráněna společností.¹⁶

1.1 POVINNOSTI DĚTÍ V HISTORII

Velké množství povinností dětí v historii bylo dáno mizivou hodnotou dítěte a tím, že společnost dětství jako takovému, nepřipisovala žádný význam. Běžnou praxí bylo, že se děti podílely na obživě rodiny. Pracovaly v dílnách, v obchodech, v nově vznikajících továrnách, ale například také v dolech (pro jejich malý vzrůst), pomáhaly při polních pracích, pečovaly o domácí zvířata, děvčata se starala o mladší sourozence či pomáhala v kuchyni, chlapci pomáhali v hospodářství i na zahradě. Tyto i množství dalších prací musely děti vykonávat, aby pomohly doma či přispěly do rodinného rozpočtu.¹⁷

¹¹ DUNOVSKÝ, Jiří et al. *Sociální pediatrie: vybrané kapitoly*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 1999. 279 s. ISBN 80-7169-254-9.

¹² Tamtéž, s. 47.

¹³ Tamtéž, 279 s.

¹⁴ *Zákon č. 104/1991 Sb., sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o právech dítěte*, v platném a účinném znění.

¹⁵ *Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod*, v platném a účinném znění.

¹⁶ DUNOVSKÝ, Jiří et al. *Sociální pediatrie: vybrané kapitoly*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 1999. 279 s. ISBN 80-7169-254-9.

¹⁷ LENDEROVÁ, Milena; RÝDL, Karel. *Radostné dětství?: dítě v Čechách devatenáctého století*. 1. vyd. Praha: Paseka, 2006. 376 s. ISBN 80-7185-647-9.

Na našem území zamezila pravidelnému a dlouhodobému zaměstnávání dětí až všeobecná vzdělávací povinnost, kterou zavedla, i když zřejmě nikoli ze zájmu o zdravý vývoj dětí, ale z důvodu potřeby státu vzdělanějších poddaných v důsledku rozvoje průmyslu a zemědělství, Marie Terezie v roce 1774. V průběhu novověku se tak k výchovné funkci rodiny připojila v širším měřítku také škola. Prosazení všeobecné vzdělávací povinnosti však bylo, a to zvláště na venkově, problematické, protože život zde byl určován ročními obdobími, což souviselo s prací na polích, na které se děti musely podílet. Ani ve městech se však tato povinnost nesetkávala s valným pochopením rodičů.¹⁸ „Poslat dítě do školy,“ odůvodňuje Lenderová, „znamenalo zbavit rodinu jednoho páru rukou, sice malých, ale užitečných jak doma, tak na poli, v dílně či obchodě. Vždyť i docela malé děti chodily robotovat, pásly husy či dobytek, vykonávaly jednoduché řemeslné úkony, pomáhaly v obchodě...“¹⁹

Jak se postupně měnilo postavení dětí ve společnosti, pozvolna rostla míra jejich práv na jedné straně a na straně druhé, se snižovala míra jim ukládaných povinností. Tuto skutečnost dokresluje Hrušáková příkladem ustanovení starého občanského zákoníku habsburské monarchie, kde bylo uvedeno, že děti jsou svým rodičům povinny úctou a poslušností. Tato povinnost poslušnosti se posléze, s posunem k demokratizaci vztahu mezi rodičem a dítětem, zmírnila na: „Dítě je povinno své rodiče ctít a respektovat.“²⁰, obsažené v ustanovení § 35 zákona o rodině z roku 1963, a dostala tak oproti normativní hodnotě povinnosti poslouchat charakter ustanovení morálního obsahu (kromě toho se nabízí úvaha, že narkomani, alkoholici a recidivisté mají také děti a je tak přinejmenším sporné, zda si skutečně všichni rodiče bez rozdílu zaslouží, aby je dítě ctílo a respektovalo).²¹

¹⁸ LENDEROVÁ, Milena; RÝDL, Karel. *Radostné dětství?: dítě v Čechách devatenáctého století*. 1. vyd. Praha: Paseka, 2006. 376 s. ISBN 80-7185-647-9.

¹⁹ Tamtéž, s. 180.

²⁰ *Zákon č. 94/1963 Sb., zákon o rodině*, v platném a účinném znění.

²¹ HRUŠÁKOVÁ, Milena et al. *Zákon o rodině; Zákon o registrovaném partnerství: komentář*. 4. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009. 558 s. ISBN 978-80-7400-061-4.

1.2 VÝCHOVA DĚTÍ V (NE)DÁVNÉ HISTORII

Jako „smysl rodinného života“, jak o tom píše Lenderová, označil výchovu dětí v jednom ze svých spisů již v roce 1693 John Locke. Prostřednictvím rodinné výchovy byla dítěti vštěpována disciplína a podle sociální vrstvy, k níž rodina náležela, také příslušné, obecně uznávané standardy chování, aby bylo dítě náležitě připraveno na život v prostředí, do něhož patřilo.²² Dále k tomuto uvádí: „V rodině se bezděčně vytyčovaly a realizovaly výchovné cíle, specifikované podle sociálního postavení. V horních vrstvách určovala cíl výchovy představa o uplatnění v řízení společnosti, ve správě majetku, země, ve správě církevní či v řídicích funkcích v armádě. Ve středních vrstvách, ať šlo o prostředí městské či venkovské, byl chlapec předurčen k převzetí otcovy pozice a kvalifikace. V dolních vrstvách se dítě mělo co nejdříve podílet na obživě rodiny.“²³

Od devatenáctého století pak, v návaznosti na vědecké práce osobností pedagogiky, jako byli již výše zmiňovaný Komenský, Locke, Rousseau či Pestalozzi, byla výchova od narození dítěte zaměřena nejprve na jeho zdravý tělesný vývoj a teprve následně probíhala výchova rozumová a morální. Základy „dobrých mravů“ učily děti nejprve matky (nebo chůvy či kojné) a následně, po nástupu do školy, učitel.²⁴ Lenderová toto dále rozvádí: „Bylo všeobecně přijímáno, že náboženská výchova je rovna výchově mravní. Základní mravní kodex představovalo desatero; s ním a dalšími normami křesťanského života měli rodiče seznámit svého potomka nenásilným a srozumitelným způsobem, pomocí příkladů, vyprávění a povídek. Regulativem výchovných postupů býval zpravidla „velebný pán“, později učitel.“²⁵ Doma byly dětem vyprávěny příběhy z bible, ve škole jim byly morální hodnoty vštěpovány prostřednictvím náboženské výchovy. Mezi obecně ceněné mravní vlastnosti patřila v první řadě zbožnost, dále pak poslušnost, pracovitost, úcta k rodičům a v neposlední řadě také pomoc bližním a chudým.²⁶

Z tehdejšího přístupu dospělých k dětem je zřejmé, že výchova dětí bývala daleko autoritativnější, než je tomu dnes. Dospělí se k dětem nechovali emotivně, city a náklonnost jim projevovali jen velmi zřídka. Hojně se také užívalo tělesných trestů

²² LENDEROVÁ, Milena; RÝDL, Karel. *Radostné dětství?: dítě v Čechách devatenáctého století*. Praha: Paseka, 2006. 376 s. ISBN 80-7185-647-9.

²³ Tamtéž, s. 140.

²⁴ Tamtéž, 376 s.

²⁵ Tamtéž, s 145-146.

²⁶ Tamtéž, 376 s.

při jakémkoli, byť sebemenším provinění dítěte. Autoritu rodičů, a dospělých obecně, umocňovalo mimo jiné také to, že jim děti musely vykat (původně dokonce onikat).²⁷

Výchova, jako záměrné a cílené působení na rozvoj osobnosti dítěte se vždy opírala o historický odkaz, ale byla také vždy ovlivněna společností té které doby, její kulturou, ekonomickou úrovní i sociálně politickým uspořádáním. Odrážela tak znaky dané společnosti v daném čase, ve snaze připravit jedince pro život právě v ní.²⁸

1.3 VÝCHOVA DĚTÍ DNES

Současná výchova českých dětí je založena, jak prohlašuje Jůva, „na nejlepších domácích tradicích a ve shodě s Ústavou České republiky a v ní zakotvené Všeobecné deklaraci lidských práv rozvíjí jedince v duchu demokracie, humanismu a vlastenectví“.²⁹ Charakteristickými rysy výchovného procesu, jak jej dnes známe, je zejména to, že je nepřetržitý, všeobecný a mnohostranně orientovaný, zacílený na pomoc dítěti získat takové osobnostní vlastnosti, díky kterým bude schopno žít samostatně a ke společnosti i k sobě samému zodpovědně.³⁰

Cílené výchovné působení je vedeno snahou v dítěti rozvíjet základní osobnostní kvality a snahou zajistit jeho harmonický vývoj po tělesné i duševní stránce. Rozvíjí se tak jeho intelekt, cit a vůle, připravuje se k přijímání, osvojování a zvnitřňování mravních norem a k vytvoření postojů, potřebných pro převzetí různých sociálních rolí, které jej v dalším životě mohou čekat. V neposlední řadě se také musí naučit správně vyhodnocovat získávané informace a osvojit si potřebné návyky a dovednosti, aby jich dokázalo využít v praxi. Výchova je tak pedagogickým procesem, ve kterém se rozvíjejí postoje dítěte ke skutečnosti, jeho přesvědčení i potřeby a zájmy, jako stimuly jeho sociálního chování.³¹ Dále toto Jůva upřesňuje: „S rozvojem postojů ke skutečnosti souvisí výchova zájmů a potřeb. Jedině dostatečné zájmy a potřeby, poskytují záruku, že výchovný proces bude doveden ke svému nejvyššímu cíli, tj. aby jedinec byl nejen informován o skutečnosti, aby ovládal potřebné dovednosti a návyky a aby uměl správně posoudit jevy,

²⁷ LENDEROVÁ, Milena; RÝDL, Karel. *Radostné dětství?: dítě v Čechách devatenáctého století*. Praha: Paseka, 2006. s 145-146. ISBN 80-7185-647-9.

²⁸ Tamtéž.

²⁹ JŮVA, Vladimír; JŮVA, Vladimír. *Úvod do pedagogiky*. 4. dopl. vyd. Brno: Paido, 1999. s 30. ISBN 80-85931-78-8.

³⁰ Tamtéž, 110 s.

³¹ Tamtéž.

keré ho obklopují, ale aby se aktivně podílel na životě společnosti v práci, ve společenských činnostech, v tvorbě životního prostředí i životního způsobu. Právě dostatečné hluboké zájmy a potřeby, výchovou správně rozvinuté, hrají rozhodující úlohu mezi motivy jedincovy činnosti v celém jeho dalším životě.³²

Výsledek celého výchovného procesu je vždy závislý jednak na předpokladech dítěte (zde hrají roli zejména jeho vrozené dispozice a prostředí, ve kterém vyrůstá) a jeho aktivitě, dále pak ale také na kvalitách každého pedagoga a jeho výběru vhodných výchovných prostředků. Pedagog, ať již rodič, učitel, vychovatel či lektor, nese odpovědnost za účinnost a úspěšnost svého výchovného snažení.³³

Výchova probíhá v celé společnosti. Podílí se na ní rodina, školská zařízení od mateřské školy až po školu vysokou, mimoškolní výchovně-vzdělávací a kulturní instituce, hromadné sdělovací prostředky a v neposlední řadě také sebevýchova jedince (Jůva: „účinná výchova by měla být vždy přípravou k úspěšné sebevýchově“³⁴). Výchovu ovlivňuje také stát, a to prostřednictvím tvorby právních norem, jež se nějakým způsobem výchovného procesu dotýkají, a svou správní činností výchovné působení v celé společnosti koordinuje.³⁵

1.3.1 RODINNÁ VÝCHOVA

S prvním výchovným působením se většina dětí setkává v rodině. Rodina je, jak definuje Jůva, „místo, kde se jedinci dostává přirozenou formou četných podnětů a zkušeností, kde se na každém kroku učí přístupu ke skutečnosti a kde si osvojuje základy svého sociálního chování. V rodině se utvářejí jeho představy a pojmy světonázorové, politické a morální, pracovní i estetické, které se postupně přetavují v jeho názory a přesvědčení promítající se do jeho každodenního chování.“³⁶ Tradičně je to také právě rodina, která dítě především vede k ukázněnosti, aby si odmala uvykalo na řád a režim, dohlíží na vývoj jeho morálních vlastností a v neposlední řadě dává dítěti také základ k jeho kladnému (nebo naopak zápornému) vztahu k práci. Každé dítě v prostředí, ve kterém vyrůstá, mimoděk přejímá vzorce chování dospělých, kteří jej obklopují. Rodiče

³² JŮVA, Vladimír; JŮVA, Vladimír. *Úvod do pedagogiky*. 4. dopl. vyd. Brno: Paido, 1999. s 50-51. ISBN 80-85931-78-8.

³³ Tamtéž, 110 s.

³⁴ Tamtéž, s 103.

³⁵ Tamtéž, 110 s.

³⁶ Tamtéž, s. 100.

tak svým příkladem značně ovlivňují, jestli jejich dítě bude pracovat zodpovědně a rádo a těšit se z úspěchu, nebo se naopak bude práci vyhýbat a povinnosti plnit s nechtí.³⁷

Výchovu dětí v dnešní české rodině ovlivňuje, jak konstatuje Pelikán, několik dosti výrazných, pro současnost příznačných, faktorů. Především jde o historicky nedávný přechod k demokratické společnosti, což s sebou jednak přineslo poněkud liberálnější (volnější a tolerantnější) způsob výchovy dětí, a to jak doma tak ve školách, dále, s příchodem možnosti soukromého podnikání (či odchodem éry, kdy vše patřilo všem a vlastně nikomu), dochází k rozdělení společnosti. Mezi lidmi převládá soupeřivost, kdy se většina stará především jen sama o sebe. Aby děti v této „nové“ společnosti obstály, je mnohými rodiči upřednostňována výchova k samostatnosti. Nelze ale opomíjet ani výchovu k solidaritě s druhými, k nesobeckému a vždy korektnímu jednání. Jde o to, aby výchova byla vždy vyvážená, aby se děti nejen „měly dobře“, ale nezapomněly se také „chovat slušně“.³⁸

Nové podmínky života naší společnosti s sebou přinesly i nové vývojové tendence v zakládání rodin. Mladí lidé dnes cestují, vzdělávají se, či nejprve „budují kariéru“ a se založením rodiny nijak zvlášť nespíchají. Značně se tak zvýšil věk prvorodiček a poklesl celkový počet nově narozených dětí. Tím vzrostl počet jedináčků v rodinách, což ovlivnilo jednak počty žáků ve školách, ale také charakter výchovy v rodině. Nezřídka se také setkáváme s tím, že rodiče nemívají na výchovu svých dětí čas, protože se věnují zabezpečení rodiny a své kariéře. Mnozí pak nahrazují kontakt s dítětem drahými dárky, přehnaně vysokým kapesným či umožňují dětem věnovat se neomezeně hrám na počítači nebo sledování televize. Dítě pak nemá příliš reálnou představu o zodpovědnosti k druhým, protože přebírá vzory chování svých rodičů, což ovlivňuje jeho chování v dalším životě a následně pak také výchovu jeho vlastních dětí.³⁹

Důležitým zaměřením rodinné výchovy je výchova k odpovědnosti, respektive spolehlivosti v práci. Dítě by odmala mělo být s důsledností vedeno k plnění jemu svěřených úkolů. Rodiče by mu měli, samozřejmě podle možností a schopností dítěte, ukládat některé domácí práce, aby bylo nápomocno v běžném chodu domácnosti. Je vhodné, aby šlo nejen o jednorázové, aktuálně uložené úkoly, ale mělo by mít na starost určitou pravidelnou činnost, jakou je například vynášení odpadků (což pro dítě znamená

³⁷ JÚVA, Vladimír; JÚVA, Vladimír. *Úvod do pedagogiky*. 4. dopl. vyd. Brno: Paido, 1999. s 100. ISBN 80-85931-78-8.

³⁸ PELIKÁN, Jiří. *Hledání těžiště výchovy*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2007. 175 s. ISBN 978-80-246-1265-2.

³⁹ Tamtéž.

i samostatně zjistit, zda je již odpadkový koš naplněn), nebo může jít o luxování či utírání nádobí, aby se učilo samostatnosti a trvalejší odpovědnosti za určitý úsek fungování rodinného života, aniž by mu to někdo musel neustále připomínat.⁴⁰

1.3.2 ŠKOLNÍ A MIMOŠKOLNÍ VÝCHOVA

Základní institucí, která se výchovou zabývá, je škola. Přináší dětem obrovské množství poznatků a dovedností, učí je ale také metody, jak je možné tyto poznatky a dovednosti dále samostatně rozvíjet a uplatnit v praxi.⁴¹

Na výchově dětí ve škole se podílejí jednak pedagogičtí pracovníci, a to nejen při záměrném výchovném procesu, ale také při běžných situacích v každodenním styku s dítětem, dále též ostatní pracovníci školy, spolužáci a výchovně na dítě působí i školní prostředí a školní řád. Výchovu tak v rámci školy dělíme do dvou skupin – výchova, která probíhá během vyučování a výchova probíhající při ostatních aktivitách mimo ně.⁴² Škola také, jako tradiční výchovně-vzdělávací zařízení, nese, jak píše Jůva, „hlavní odpovědnost za úroveň, šíři a hloubku všeobecného i odborného vzdělání občanů i za jejich plný rozvoj z hlediska jednotlivých výchovných složek, jednotlivých kvalit osobnosti i jednotlivých sociálních rolí, pro které jsou připravováni“⁴³.

Mimoškolní výchova, navazující na školní a rodinnou výchovu, je uskutečňována různými společenskými organizacemi, kulturními zařízeními i hromadnými sdělovacími prostředky. Je nezastupitelnou součástí výchovy, protože dítěti přináší velké množství bezprostředních a emotivních zážitků a zkušeností, jaké si může přinést jen například z návštěvy muzea, divadla, koncertu, kina, výstavy, ale také z návštěvy zoologické či botanické zahrady nebo historické památky.⁴⁴

Pro dosažení stanovených výchovných cílů je třeba spolupráce všech subjektů, které se na výchově dětí podílejí, tedy školy, mimoškolních výchovně-vzdělávacích institucí i rodiny. Bez této spolupráce je pravděpodobné, že potřebných a požadovaných výsledků nebude dosaženo.⁴⁵

⁴⁰ PELIKÁN, Jiří. *Hledání těžiště výchovy*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2007. 175 s. ISBN 978-80-246-1265-2.

⁴¹ JŮVA, Vladimír; JŮVA, Vladimír. *Úvod do pedagogiky*. 4. dopl. vyd. Brno: Paido, 1999. 110 s. ISBN 80-85931-78-8.

⁴² Tamtéž.

⁴³ Tamtéž, s. 88.

⁴⁴ Tamtéž, 110 s.

⁴⁵ Tamtéž.

Výchova, jak již bylo řečeno, probíhá u člověka od jeho narození, po celý život. Nejintenzivnější bývá v období dětství, kdy se od nejtělejšího věku formují charakter a sociálně volní vlastnosti dítěte. V období ranného dětství jde v jistém smyslu výchova dětí poměrně snadno, ale s přibývajícím věkem dítěte se stává obtížnější. Zcela jistě nejnáročnější a nejproblematičtější je výchova dětí dospívajících.

2 DOSPÍVÁNÍ

Období dospívání je problematickým přechodným obdobím mezi dětstvím a dospělostí, kdy dochází k celkové proměně osobnosti dítěte, a to jak po stránce tělesné, tak v oblasti psychické a sociální. Jeho průběh je ovlivněn jednak biologicky, dále psychickými a sociálními faktory a je závislý na kulturních a společenských podmínkách, ve kterých dospívající jedinec vyrůstá.⁴⁶ Vágnerová dále dospívání specifikuje jako: „životní etapu, která má svoje typické znaky v rámci životního cyklu a svůj objektivní i subjektivní význam. Je to období hledání a přehodnocování, v němž má jedinec zvládnout vlastní proměnu, dosáhnout přijatelného sociálního postavení a vytvořit si subjektivně uspokojivou, zralejší formu vlastní identity“⁴⁷.

Dochází také ke změnám vztahů, jednak mezi dospívajícími a dospělými, ale také mezi dospívajícími navzájem. Stávají se kritičtí jak sami k sobě, ke svým vrstevníkům, tak k dospělým, odmítají podřízené postavení a autoritu rodičů i učitelů, mají sklon polemizovat, bývají přecitlivělí, vztahovační a často také bez opodstatnění nabývají přesvědčení, že vše vědí a zvládnou lépe, než kterýkoli dospělý. Jejich reakce na požadavky dospělých i jejich chování obecně bývají často nepřiměřené a jejich nálady proměnlivé. Všechny tyto aspekty pak výchovu dospívající mládeže značně ztěžují.⁴⁸

Čas dospívání je podle Vágnerové odborníky rozděleno na dvě fáze: ranná adolescence (nazývána též pubescence) a adolescence pozdní. Při první fázi dochází u dítěte k tělesnému dospívání a s tím spojenou změnou zevnějšku, ke změně způsobu jeho myšlení i emočního prožívání. Důležitým okamžikem v této fázi bývá pro dospívající dítě získání občanského průkazu, který pro ně v tomto věku představuje jakýsi odznak

⁴⁶ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2005. 467 s. ISBN 80-246-0956-8.

⁴⁷ Tamtéž, s. 321.

⁴⁸ Tamtéž, 467 s.

veřejného a úředního uznání toho, že již vlastně není dítětem a dospělí s ním již nemají právo takto jednat. Skutečným mezníkem je však až ukončení povinné školní docházky, spojené s výběrem dalšího profesního směru, kdy si dospívající musí najít novou přijatelnou pozici ve společnosti.⁴⁹

Druhá fáze je pak časem, kdy po dosažení pohlavní vyspělosti dochází k prvnímu sexuálnímu styku a kdy je dospívající zaměřen zejména na hledání sebe sama a své nové identity. Mezníkem tohoto období je jednak dosažení plnoletosti, podle našeho právního systému při dosažení osmnácti let věku, ale hlavně ukončení profesní přípravy s následným nástupem do zaměstnání nebo volbou dalšího studia, směřující k vymanění se z vlivu dospělých a osamostatnění se, tedy ekonomické nezávislosti dospívajícího.⁵⁰

2.1 DOSPÍVAJÍCÍ A ŠKOLA

U dospívajících dětí se mění motivace k učení, a to v závislosti na tom, jaké znalosti a dovednosti se jim zdají být užitečné pro jejich další studium a zvolenou profesi. Mění se také vztah k učitelům, ke kterým se stávají kritičtí a negativisticky odmítají jejich požadavky. Poměrně častým jevem je také provokování učitele, ve snaze dosáhnout narušení jeho nadřazeného postavení. Učitel tak, aby v očích dospívajících obstál, musí disponovat takovými osobnostními vlastnostmi, jako je především trpělivost a tolerance, stabilita názoru a emocí, spravedlnost a musí mít ovšem také patřičné profesní schopnosti.⁵¹ „Škola je pro dospívajícího,“ jak konstatuje Vágnerová, „významná spíše z hlediska budoucího sociálního zařazení, školní úspěšnost se stává podmínkou pro přijetí do vyšší školské instituce, resp. zařízení profesní přípravy.“⁵²

2.2 DOSPÍVAJÍCÍ A RODINA

I v rodině s příchodem období dospívání dítěte dochází ke změně vztahů mezi jejími členy, kdy se snaha dospívajícího o osamostatnění a odpoutání projevuje v jeho vztahu k rodičům. Stejně jako k učitelům, jsou dospívající také k nim značně kritičtí.

⁴⁹ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2005. 467 s. ISBN 80-246-0956-8.

⁵⁰ Tamtéž.

⁵¹ Tamtéž.

⁵² Tamtéž, s. 347.

Dokáží ale ocenit, když jsou rodiče upřímní a jednají s nimi již jako s dospělým partnerem, jsou spolehliví a stojí si za svými názory.⁵³

Také na rodiče jsou při jednání s jejich dospívajícími potomky kladeny zvýšené nároky - musí projevovat velké pochopení a toleranci, protože i dospívající děti stále potřebují, aby jim rodiče věnovali pozornost a účastnili se jejich života, i rodičovskou lásky, jejich zkušenosti, moudrost, rozvážnost a obětavost.⁵⁴ Přes všechny změny, které v rodině během dospívání dítěte probíhají, je rodina, jak to formuluje Vágnerová, „stále důležitým sociálním zázemím, i když se od ní pubescenti začínají odpoutávat a osamostatňovat. Rodič je partnerem, vůči němuž se dospívající vymezuje, rodičovská autorita prochází kvalitativní proměnou, dochází k redukci její formálně dané nadřazenosti“⁵⁵.

Při výchově svých dospívajících potomků rodiče také často bojují se stavem, kdy děti odmítají plnit své povinnosti a vyhýbají se domácím pracím. Taxová tento stav připisuje nedostatečné vůli dospívajících, jež se, i když význam uložených povinností chápou, nemohou k jejich plnění přinutit. Přestože „pevnou vůli“, jakožto důležitou lidskou vlastnost uznávají, dosud ji nemají.⁵⁶ V mnoha případech pak vymýšlejí neuvěřitelné množství podivuhodných výmluv, proč danou věc udělat nelze, nemohou či nedokáží.

Je také sporné, zda když oprávněnost požadavků rodičů uznávají, plyne toto uznání z přirozené rodičovské autority, nebo z toho, že mají povědomí o právních normách, v nichž je oprávněnost požadavků rodičů k dětem v českém právním řádu ukotvena.

⁵³ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2005. 467 s. ISBN 80-246-0956-8.

⁵⁴ Tamtéž.

⁵⁵ Tamtéž, s. 347.

⁵⁶ TAXOVÁ, Jiřina. *Pedagogicko-psychologické zvláštnosti dospívání*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. 273 s.

3 PRÁVNÍ NORMY UPRAVUJÍCÍ POVINNOSTI DĚTÍ

Jak již bylo řečeno v úvodu, každé právo končí na hranici práva druhých a každé právo na jedné straně, zakládá zpravidla nějakou povinnost na straně druhé. V českém právním systému existují ustanovení právních norem, které povinnosti dětí přímo obsahují, a to v právu rodinném, jež je jednou ze základních součástí práva soukromého.

3.1 RODINNÉ PRÁVO

Přestože rodinné právo je do jisté míry příbuzné s právem soukromým, zákonodárce si v oblasti rodinněprávních vztahů ponechal (například v oblasti výživného či rodičovské zodpovědnosti) možnost zasahovat do těchto vztahů, a to zejména proto, že hlavním zájmem, který je v těchto případech sledován a chráněn, je zájem nezletilých dětí. Jak dále konstatuje Plecítý, ochrana zájmů nezletilých dětí se promítá jak do metody právního rozhodování, kdy je porušen princip rovnosti subjektů (zájem nezletilého dítěte je zde nadřazen zájmům ostatním), tak i do povahy právních norem, které mají v takovýchto případech nařizující charakter a nelze je při rozhodování v jednotlivých případech volně upravovat.⁵⁷

Základním pramenem rodinného práva je v České republice, stejně jako v ostatních odvětvích práva, ústavní pořádek, lépe řečeno Listina základních práv a svobod⁵⁸, jež má v článku 32 zakotvenu ochranu rodičovství a rodiny, dětí a mladistvých. Základním kodexem rodinného práva je v České republice zákon č. 94/1963 Sb., zákon o rodině, ve znění pozdějších předpisů.⁵⁹ Mezi další prameny českého rodinného práva pak dále patří zejména zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník⁶⁰, zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád⁶¹, zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí⁶² či zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých zákonů⁶³ a další předpisy. Nedílnou součástí právního pořádku České republiky jsou také ratifikované a řádně

⁵⁷ PLECITÝ, Vladimír et al. *Základy rodinného práva*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. 140 s. ISBN 978-80-7380-139-7.

⁵⁸ *Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod*, v platném a účinném znění.

⁵⁹ *Zákon č. 94/1963 Sb., zákon o rodině*, v platném a účinném znění.

⁶⁰ *Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník*, v platném a účinném znění.

⁶¹ *Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád*, v platném a účinném znění.

⁶² *Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí*, v platném a účinném znění.

⁶³ *Zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých zákonů*, v platném a účinném znění.

vyhlášené mezinárodní smlouvy, mezinárodní úmluvy a další mezinárodněprávní dokumenty.

3.1.1 ZÁKON O RODINĚ

Zákon o rodině, jak definuje Plecítý, „představuje hlavní a stěžejní předpis rodinného práva, upravující především manželské právo a dále rodinné právo v užším smyslu, zejména právní vztahy rodičů a dětí včetně širší rodiny (ostatních příbuzných) a právní vztahy rodinu nahrazující“⁶⁴. Během doby působnosti tohoto zákona do něho byly v rámci několika novelizací zapracovány ratifikované a vyhlášené mezinárodní úmluvy a další mezinárodněprávní dokumenty.⁶⁵

Rozdělen je do čtyř hlavních částí. První upravuje vztahy subjektů ohledně manželství, druhá vztahy mezi rodiči a dětmi, třetí výživné. Poslední, čtvrtá část, obsahuje závěrečná ustanovení. Povinnosti dítěte vůči jeho rodičům, které předložená práce sleduje, jsou obsaženy ve druhé části tohoto zákona: „Vztahy mezi rodiči a dětmi“, konkrétně v hlavě I., jež upravuje rodičovskou zodpovědnost (§ 30 - § 40). Pro úplnost je nutné uvést, že druhá část - Vztahy mezi rodiči a dětmi je, mimo Rodičovskou zodpovědnost, ještě dále rozdělena na další čtyři hlavy (II. Výchovná opatření, III. Určení rodičovství, IV. Osvojení a V. Poručenství a Opatrovnictví). Z důvodu omezeného rozsahu předložené práce je žádoucí věnovat se dále pouze Hlavě I. Rodičovská zodpovědnost, konkrétně § 31 a 35, jenž konkrétní povinnosti dětí vůči rodičům upravují a paragrafům přímo souvisejícím.

Tolik tedy k základní charakteristice zákona o rodině, jímž se rodinné právo v současné době řídí. 1. 1. 2014 však dojde, s nabytím účinnosti nového občanského zákoníku, k některým změnám a také k jeho opětovnému začlenění právě do nového zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník⁶⁶. Tak, jak tomu bylo až do poloviny dvacátého století, kdy bylo rodinné právo vyčleněno z občanského práva a namísto Všeobecného zákoníku občanského (vyhlášen 1811 s účinností od 1. 1. 1812 pod názvem Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch, tzv. ABGB, v českém překladu „Kniha všeobecných zákonů

⁶⁴ PLECITÝ, Vladimír et al. *Základy rodinného práva*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. s. 14. ISBN 978-80-7380-139-7.

⁶⁵ Tamtéž, 140 s.

⁶⁶ *Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník*. In Sbirka zákonů ČR. 2012. Částka 33, s. 1026-1368.

městských“), jenž v naší zemi platil od dob habsburské monarchie, byl vydán nový občanský zákoník a samostatný zákon o právu rodinném.⁶⁷

3.1.1.1 RODIČOVSKÁ ZODPOVĚDNOST

Rodičovská zodpovědnost je, podle komentáře k zákonu o rodině od Hrušákové, institucí, tedy souborem právem upravených vztahů, která má dítě účinně chránit, jelikož se samo o své záležitosti a zájmy postarat nemůže. Tuto odpovědnost zákon však přiznává pouze rodiči, který je v plném rozsahu způsobilý k právním úkonům, jak je uvedeno v § 34 odst. 2. Ustanovení § 31 pak vymezuje soubor práv a povinností, jež tvoří vlastní obsah rodičovské zodpovědnosti a odst. 1 písmeno a) tohoto paragrafu stanoví, že rodiče realizují svou rodičovskou zodpovědnost pouze ve vztahu k dítěti, které ještě nedosáhlo 18 let, tedy k dítěti nezletilému.⁶⁸ Jak dále Hrušáková uvádí, „práva a povinnosti zde tvoří rub a líc téže mince; to, co lze charakterizovat jako právo rodiče, je současně ve většině případů i jeho povinností.“⁶⁹

Jednou z důležitých povinností rodičů, je zabezpečení řádné výchovy dítěte. Podle § 32 odst. 1 zákona o rodině mají rodiče rozhodující roli ve výchově dětí. Ve svém komentáři toto Hrušáková vysvětluje: „V tomto směru hovoří zákon při vymezení obsahu rodičovské zodpovědnosti o péči o nezletilé dítě, kam kromě zdraví dítěte zahrnuje péči o jeho všestranný vývoj, jak tělesný, tak citový, rozumový a mravní. Pojem péče je zde tedy chápán podstatně širěji, než jenom jako osobní péče.“⁷⁰ Odstavec 2 pak říká, že rodiče mají být osobním životem a chováním svým dětem příkladem. Nejde zde jen o veřejné vyhlášení ustanovení morálního charakteru, ale pokud osobní život a chování rodiče není v souladu s obecně uznávanými morálními normami, může to být, pokud je to v zájmu dítěte třeba, důvodem pro zákaz styku tohoto rodiče s dítětem.⁷¹

⁶⁷ DVOŘÁK, Jan; MALÝ, Karel et al. *200 let Všeobecného občanského zákoníku*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012. 688 s. ISBN 978-80-7357-753-7.

⁶⁸ HRUŠÁKOVÁ, Milena et al. *Zákon o rodině; Zákon o registrovaném partnerství: komentář*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. 558 s. ISBN 978-80-7400-061-4.

⁶⁹ Tamtéž, s. 121.

⁷⁰ Tamtéž.

⁷¹ Tamtéž, 558 s.

3.1.1.2 POVINNOSTI DÍTĚTE K RODIČŮM

Práva a povinnosti dítěte vůči jeho rodičům jsou do určité míry odvoditelné od práv a povinností rodičů. Povinnosti rodičů tedy můžeme chápat jako práva dítěte a naopak. Jednou z povinností, kterou dětem zákon o rodině ukládá, je povinnost uvedená v ustanovení § 35 tohoto zákona, jež říká, že **dítě je povinno své rodiče ctít a respektovat**. Podle Hrušákové se však jedná „pouze“ o povinnost morálního charakteru bez normativní hodnoty, která navazuje na ustanovení § 32 odst. 2, které na druhé straně ukládá rodičům povinnost být svým dětem osobním životem a chováním příkladem.⁷²

Další konkrétní povinnost, jež má dítě vůči svým rodičům, je upravena v § 31 odst. 4: **„Dítě, které žije ve společné domácnosti s rodiči, je povinno podle svých schopností jim pomáhat** (totéž platí, podle ustanovení § 45c odst. 3, také pro děti žijící ve společné domácnosti s pěstounem). **Dále je povinno přispívat i na úhradu společných potřeb rodiny, pokud má vlastní příjem, popřípadě majetek, kterého lze použít pro společné potřeby rodiny.**“⁷³

Povinnost pomáhat rodičům má bezpochyby základ v řádné výchově dítěte v rodině. Konkrétní rozsah pomoci, ať jde o mytí či utírání nádobí, luxování, utírání prachu, pohlídání mladšího sourozence či obstarávání běžných nákupů, je závislý především na věku dítěte, na jeho schopnostech a způsobu pomoci. Nelze například uložit mladšímu či nepoučenému dítěti jakkoli manipulovat s nebezpečnými předměty, jako jsou nože nebo zápalky. Také nelze vyžadovat pomoc dítěte namísto jeho řádné docházky do školy. Spornou otázkou se pro Hrušákovou stává také pomoc dítěte při podnikání rodičů, kdy hranice mezi pomocí a zneužíváním je velmi tenká. Pokud by totiž rodič vyžadoval po dítěti pomoc přesahující rámec, jež mu zákon umožňuje, mohlo by pak být jeho jednání posuzováno jako zneužívání rodičovské zodpovědnosti. Kromě toho je třeba mít také na paměti, že dítě mladší 15 let ještě nemá pracovně-právní subjektivitu, tedy zákon (č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti⁷⁴) takovému dítěti práci přímo zakazuje.⁷⁵

Povinnost přispívat na úhradu společných potřeb rodiny, je v zákoně o rodině podmíněno pravidelným příjmem z vlastní pracovní činnosti dítěte. Nejedná se tak

⁷² HRUŠÁKOVÁ, Milena; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo*. 3. přeprac. a dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita a nakl. Doplněk, 2006. 400 s. ISBN 80-7239-192-5.

⁷³ *Zákon č. 94/1963 Sb., zákon o rodině*, v platném a účinném znění.

⁷⁴ *Zákon č. 435/2004 Sb., zákon o zaměstnanosti*, v platném a účinném znění.

⁷⁵ HRUŠÁKOVÁ, Milena; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo*. 3. přeprac. a dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita a nakl. Doplněk, 2006. 400 s. ISBN 80-7239-192-5.

o příjem dočasný, kupříkladu z prázdninové brigády, ale jde o stálý příjem, například z učňovské praxe, v rámci jeho přípravy na budoucí povolání. Podle Hrušákové má tato povinnost spíše výchovný charakter, aby se dítě naučilo hospodařit s finančními prostředky. Mělo by se proto jednat toliko o přiměřený příspěvek na úhradu společných potřeb rodiny.⁷⁶

Ustanovení § 37a dále specifikuje, že k úhradě společných potřeb rodiny lze použít také výnosu z majetku dítěte, avšak, podle odst. 2 tohoto paragrafu, „nejprve pro jeho vlastní výživu, a teprve potom přiměřeně i pro potřebu rodiny.“⁷⁷ Rodič, jako správce jmění dítěte, má, jak stanoví odst. 1, povinnost „spravovat jeho jmění s péčí řádného hospodáře“⁷⁸, aby majetek dítěte zůstal zachován, pokud to jen jde, ve stejné hodnotě, až do jeho zletilosti. Za výnos z majetku lze považovat například příjmy z kapitálového majetku, tj. vyplácené dividendy či úroky, nebo příjmy za pronájem nemovitostí, které dítě vlastní.⁷⁹

Dále Hrušáková specifikuje, jakým způsobem lze těchto příjmů použít: „Pokud má tedy dítě takové příjmy, mohou je rodiče použít v první řadě na výživu dítěte, to znamená, že v tomto rozsahu zaniká vyživovací povinnost rodičů k dítěti, neboť dítě je ve smyslu § 85 odst. 1 zákona o rodině samo schopno se živit. Zbylou část těchto výnosů mohou rodiče použít pro potřebu rodiny (úhrada společné dovolené, náklady na bydlení apod.).“⁸⁰ Další povinnost dětí vůči rodičům, povinnost vyživovací, uvádí ustanovení § 87 zákona o rodině. Zde však již nejde výlučně o povinnost dítě nezletilého.⁸¹

Takto tedy stanovuje povinnosti nezletilých dětí vůči rodičům současná právní úprava, respektive ustanovení výše citovaných paragrafů zákona o rodině. Při výchově mladších dětí, je požadavek pomoci rodičům jimi vcelku bez problémů přijímán a potřeba litery zákona není tak zřejmá. Problémy však mohou nastat, když děti začnou dospívat. V tomto, pro všechny obtížném období se proto jeví důležitým, aby byly obeznámeny také s právním podkladem, jenž rodiče k požadování plnění jim ukládaných povinností opravňuje.

⁷⁶ HRUŠÁKOVÁ, Milena; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo*. 3. přeprac. a dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita a nakl. Doplněk, 2006. 400 s. ISBN 80-7239-192-5.

⁷⁷ *Zákon č. 94/1963 Sb., zákon o rodině*, v platném a účinném znění.

⁷⁸ *Zákon č. 94/1963 Sb., zákon o rodině*, v platném a účinném znění.

⁷⁹ HRUŠÁKOVÁ, Milena; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo*. 3. přeprac. a dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita a nakl. Doplněk, 2006. 400 s. ISBN 80-7239-192-5.

⁸⁰ Tamtéž, s. 229.

⁸¹ Tamtéž, 400 s.

3.1.2 RODINNÉ PRÁVO V RÁMCI NOVÉHO OBČANSKÉHO ZÁKONÍKU

Rodinné právo, v rámci nového občanského zákoníku, upravuje jeho druhá část. Ta je, stejně jako v současné době účinném zákoně o rodině, rozdělena na hlavy, oddíly a pododdíly, které obsahují ustanovení, týkající se jednotlivých odvětví rodinného práva. Povinnosti dětí jsou upraveny v hlavě II Příbuzenství a švagrovství, oddíl 3 Rodiče a dítě, pododdíl 3 Rodičovská zodpovědnost, § 865 - § 909. Ustanovení obsahující povinnosti dětí vůči rodičům, jenž tato práce sleduje, jsou obsažena například v § 857 odst. 1: „Dítě je povinno dbát svých rodičů.“, § 883: „Rodiče a dítě si jsou povinni pomoci, podporou a ohledem na svou důstojnost.“, § 886 odst. 1: „Žije-li dítě s rodiči nebo s některým z nich v rodinné domácnosti a je-li o ně řádně pečováno, podílí se i ono na péči o chod domácnosti. Tato povinnost dítěte zaniká zároveň s poskytováním výživy rodičů dítěti.“, a v § 886 odst. 2: „Dítě se podílí na péči o chod rodinné domácnosti vlastní prací, popřípadě peněžitými příspěvky, má-li vlastní příjem, anebo oběma způsoby. Pro určení rozsahu podílu dítěte na péči o chod rodinné domácnosti jsou rozhodné schopnosti a možnosti dítěte i odůvodněné potřeby členů rodiny.“⁸²

Tato ustanovení konkrétní povinnosti nezletilých dětí upravují, ale je zřejmé, že jejich formulace je zcela odlišná od formulací povinností v zákoně o rodině. Z důvodu omezeného rozsahu, se předložená práce již dále touto novou úpravou, ani důsledky plynoucími z těchto změn nezabývá. Věnuje se pouze současné právní úpravě povinností nezletilých dětí k rodičům tak, jak jsou uvedeny v zákoně o rodině, jenž je nyní účinný.

⁸² Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. In Sbirka zákonů ČR. 2012. Částka 33, s. 1026-1368.

4 PRAKTICKÁ ČÁST

4.1 CÍLE ZKOUMÁNÍ

Jedním z cílů praktické části práce je zjistit, jaké je povědomí studentů vybrané střední průmyslové školy o povinnostech, jež jim plynou ze zákona č. 94/1963 Sb., zákon o rodině. Dále se praktická část práce zaměřuje na zjištění, zda vůbec, a pokud ano, tak jakým způsobem studenti tyto povinnosti v praxi plní.

4.2 STANOVENÍ HYPOTÉZ

Stanovené hypotézy vycházejí z cílů práce, nastudované literatury a platné právní úpravy České republiky, jenž se k problematice povinností dětí vztahuje.

Hypotéza 1: Nejméně 75 % dotázaných studentů bude toho názoru, že děti všeobecně mají vůči svým rodičům nějaké povinnosti.

Hypotéza 2: Nejvýše 25 % dotázaných studentů bude toho názoru, že existuje česká právní norma, jež povinnosti dětí k rodičům upravuje.

Hypotéza 3: Ani jeden z dotázaných studentů, který bude názoru, že právní norma upravující jejich povinnosti vůči rodičům existuje, však nebude vědět, o jakou konkrétní právní normu se jedná.

Hypotéza 4: Nejméně 95 % dotázaných studentů vypoví, že doma povinnosti plní.

Hypotéza 5: Nejvýše 25 % dotázaných studentů přizná, že je k pomoci rodičům motivuje ohodnocení této pomoci rodiči, tedy vlastní prospěch.

Hypotéza 6:

Nejméně 75 % dotázaných studentů je toho názoru, že bude správné, aby jejich děti v budoucnu měly k nim, jako svým rodičům, povinnosti.

4.3 METODIKA A ORGANIZACE VÝZKUMU

V počáteční fázi výzkumu byla vymezena cílová skupina respondentů, stanoven základní soubor a určena velikost zkoumaného vzorku. Dále byla stanovena technika výběru vzorku a jeho postupu. Jako výzkumná metoda byla užitá metoda kvantitativní, výzkumným nástrojem bylo zvoleno dotazníkové šetření, uskutečněné písemnou formou, a to zejména proto, že umožňuje získání potřebných dat s menšími nároky na organizaci a čas. Další výhodou zvolené metody jsou také nízké finanční náklady.

4.3.1 DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ

V dotazníku je užitó uzavřených otázek výběrových, dichotomických a trichotomických, kdy má respondent vybrat jednu variantu která nejvíce odpovídá skutečnosti, nebo jako poslední možnost doplní variantu jinou a otázky otevřené, jež mají sloužit k doplnění a upřesnění předchozí uzavřené otázky.⁸³

V úvodu dotazníku je zkoumanému vzorku studentů objasněn jeho účel a smysl. Následuje ujištění o anonymitě respondentů, jenž má v co nejvyšší míře zajistit upřímnost a pravdivost jejich odpovědí. Vlastním otázkám pak předchází pokyn, jak dotazník vyplnit.

První část otázek je zaměřena na identifikaci respondenta. Po uvedení pohlaví, věku a místa bydliště (Praha, jiné město, venkov), následuje údaj, zda vyrůstá s oběma či jedním rodičem, ve střídavé péči nebo jinak (doplní). Následují otázky zaměřené již na cíle výzkumu.

Nejprve je studentům položena otázka (č. 5), zda podle jejich názoru děti mají vůči svým rodičům nějaké povinnosti bez specifikace, zda ze zákona či obecně. Následují otázky (č. 6 – 14) zaměřené již na konkrétní ustanovení zákona o rodině, jejichž cílem je zjistit, zda vůbec a pokud ano, tak jaké mají tyto studenti povědomí o právní normě, která tyto povinnosti upravuje. Další otázky (č. 15 – 19) jsou zaměřeny na plnění povinností studentů v praxi, tedy na jejich skutečnou pomoc rodičům. Poslední otázka (č. 20) má přinést informaci o tom, jak vnímají povinnosti dětí k rodičům v případě, že se již nebude jednat o jejich povinnosti, ale o povinnosti dětí k nim, jako budoucím rodičům.

⁸³ REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2009. 192 s. ISBN 978-80-247-3006-6.

V závěru dotazníku je uvedeno poděkování studentům za čas, který věnovali jeho vyplnění a pedagogovi za vstřícný přístup a umožnění dotazník studentům vyplnit (dotazník je součástí přílohy č. 1).

4.3.2 PŘEDVÝZKUM

Pro zajištění jednoznačnosti a srozumitelnosti otázek při vlastním výzkumu a pro předběžnou možnost posouzení, zda zvolená výzkumná metoda splňuje požadavek validity a reliability, tedy toho, že budou z dotazníkového šetření získána potřebná a spolehlivá data, byl proveden předvýzkum, jenž proběhl v jedné z oslovených středních škol, kde bylo požádáno 10 studentů 2. ročníku o vyplnění pilotního dotazníku a doplnění připomínek. Při 100 % návratnosti dotazníků bylo zjištěno, že otázky jsou pro respondenty jednoznačně zformulované a srozumitelné, studenti také bez obtíží porozuměli pokynům k vyplnění. Celkový čas strávený při organizaci a vyplnění dotazníku nepřekročil hranici dvaceti minut, čímž bylo potvrzeno, že vyplnění dotazníku není též časově náročné.

Po vyhodnocení vyplněných dotazníků v rámci tohoto předvýzkumu bylo pro získání požadovaných dat třeba některé otázky rozšířit o další možnost odpovědi, a to otázka č. 10 o možnost „nevím“, otázka č. 11 o krajní možnost „není povinno nic“ a v otázce č. 17 k hraničním možnostem doplnit možnost střední „někdy sám (sama), jindy mi je rodiče musí připomenout“. Pro dokreslení celkového pohledu dotazovaných studentů na problematiku povinností dětí vůči rodičům, byl dotazník doplněn o otázku č. 20 „Jak si v budoucnosti představuješ výchovu vlastních dětí – bude správné, aby měly k tobě, jako svému rodiči povinnosti?“, tedy o otázku položenou jim z pohledu toho, kdo povinnosti ukládá, namísto toho, kdo je plní.

4.3.3 POPIS CÍLOVÉ SKUPINY

Jako cílová skupina byli vymezeni dospívající studenti ve věku 16 – 18 let. V tomto období (trvajícím zpravidla od 15 do 20, popřípadě 22 let věku) jsou adolescenti sice již fyzicky a sexuálně vyspělí, ale po stránce psychické a sociální teprve dospívají. Jejich přístup k autoritám a k povinnostem jim ukládaným tak bývá často problematický.⁸⁴ (Blíže

⁸⁴ MACEK, Petr. *Adolescence: psychologické a sociální charakteristiky dospívajících*. 1. vyd. Praha: Portál, 1999, 207 s. ISBN 80-7178-348-x.

se této problematice věnuje kapitola 2.) Jelikož adolescenti v tomto věku zpravidla studují střetí školu, účelový výběr byl dále zaměřen právě na střední školy a poté dále zúžen na střední školy pražské, a to zejména z toho důvodu, že tyto střední školy navštěvují nejen studenti, kteří v Praze žijí, ale také studenti z jiných měst a z venkova. Dalším krokem účelového výběru bylo jeho další zúžení na studenty studující druhý ročník, a to proto, že je zde tato věková kategorie v plné míře zastoupena.

S návrhem realizace výzkumu byly osloveny tři, náhodně vybrané, pražské střední školy - Střední průmyslová škola na Proseku, Smíchovská střední průmyslová škola a Obchodní akademie v Praze 1. Smíchovská střední průmyslová škola však na návrh nerefletovala, zástupce Obchodní akademie nakonec souhlasil s realizací předvýzkumu. Zástupkyně Střední průmyslové školy na Proseku se k návrhu výzkumu postavila velmi vstřícně a ochotně jej umožnila realizovat. Všichni respondenti tak navštěvují Střední průmyslovou školu na Proseku.

Střední průmyslová škola na Proseku, jenž se může pochlubit bohatou, více než šedesátiletou historií, je zřízena hl. m. Prahou a profiluje se jako zařízení s komplexním programem ve čtyřletých oborech a v nástavbovém studiu. Studenti zde ve čtyřletém studijním oboru s maturitou mohou absolvovat obory Strojírenství a průmyslový design, Informační technologie, Mechatronika, Automobilní a dopravní systémy, Mobilní a telekomunikační systémy a Mechanik elektronik a v nástavbovém studiu obor Podnikání. Škola je velmi moderně vybavena, má volně přístupnou knihovnu a studovnu vybavenou počítači. Tradičně se zde pořádají kurzy a semináře, a to jak sportovní, tak odborné. Studentům se zde dostává také podpory mimoškolních aktivit v podobě školního časopisu, soutěží a olympiád, návštěv odborných seminářů, výstav a veletrhů. Škola také disponuje vlastním stravovacím a ubytovacím zařízením. Více informací lze nalézt na přehledně zpracovaných internetových stránkách školy, dostupných z www: <http://www.sps-prosek.cz>.⁸⁵

Při výběru vzorku byla použita technika náhodného stratifikovaného výběru ze základního souboru všech studentů, kteří ve vybrané střední průmyslové škole studují v akademickém roce 2012/2013 druhý ročník. Velikost vzorku byla stanovena na 60 respondentů.

⁸⁵ Střední průmyslová škola na Proseku. [2013-02-11]. Dostupné z WWW: <http://www.sps-prosek.cz/spsprosek/>

4.4 VÝSLEDKY VÝZKUMU

Výsledky provedeného dotazníkového šetření jsou řazeny podle pořadí otázek položených v dotazníku. Pro přehlednost jsou odpovědi na každou otázku znázorněny graficky a doplněny o slovní komentář. Procentuální údaje u grafického znázornění jsou zaokrouhleny na celá čísla. Jelikož dva vybraní respondenti onemocněli, byli operativně nahrazeni z přítomných, kteří byli vybráni (tak aby byla zajištěna reprezentativnost vzorku) a osloveni na místě. Všichni respondenti (tj. všech 60) dotazník vyplnili (ukázka vyplněného dotazníku je součástí přílohy č. 2) a odevzdali. Návratnost dotazníkového šetření tak činila 100 %.

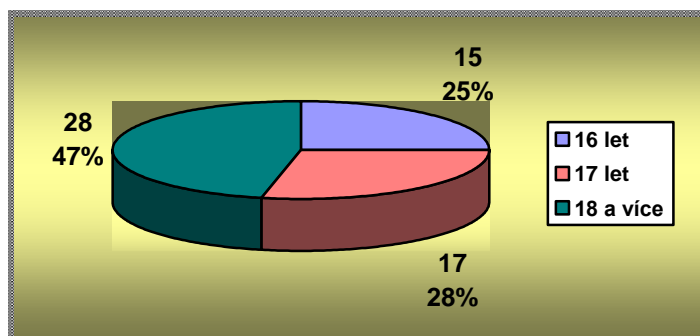
Otázka č. 1 – Pohlaví respondentů

Vybraná střední průmyslová škola je navštěvována převážně chlapci. Druhý ročník čtyřletého studijního oboru této školy navštěvuje pouze jedna dívka, ta však v době realizace dotazníkového šetření nebyla ve škole přítomna. Z tohoto důvodu je všech 60 (tj. 100 %) respondentů mužů.

Otázka č. 2 – Věk respondentů

Tato otázka je zaměřena na věk respondentů. Z celkového počtu respondentů, kteří se šetření zúčastnili, jich 15 (tj. 25 %) udalo 16 let, 17 respondentů (tj. 28 %) udalo 17 let a 28 respondentů (tj. 47 %) udalo 18 a více let (viz Graf č. 1). Převaha 18 a víceletých studentů je ovlivněna tím, že se jedná o populačně slabší ročníky a v návaznosti na tento fakt i nižšími nároky středních škol při přijímacím řízení a nezájmem studentů o učňovské studijní obory. Studenti středních škol pak při obtížích se zvládnutím učiva využívají možnosti jednak daný ročník opakovat, nebo mohou přestoupit na školu jinou, kde nastupují do stejného ročníku, který v předchozí škole nezvládli.

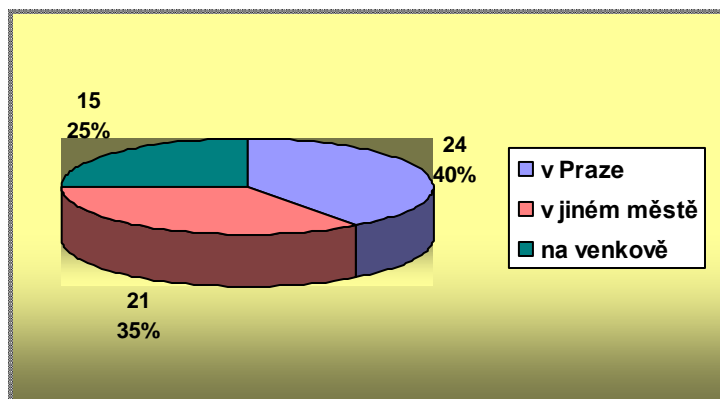
Graf č. 1: Věk respondentů
N = 60

Otázka č. 3 – Bydliště respondentů

V této otázce byli respondenti dotázáni na místo bydliště. Podle zjištěných dat jich 24 (tj. 40 %) žije v Praze, 21 respondentů (tj. 35 %) žije v jiném městě a 15 respondentů (tj. 25 %) žije na venkově (viz Graf č. 2).

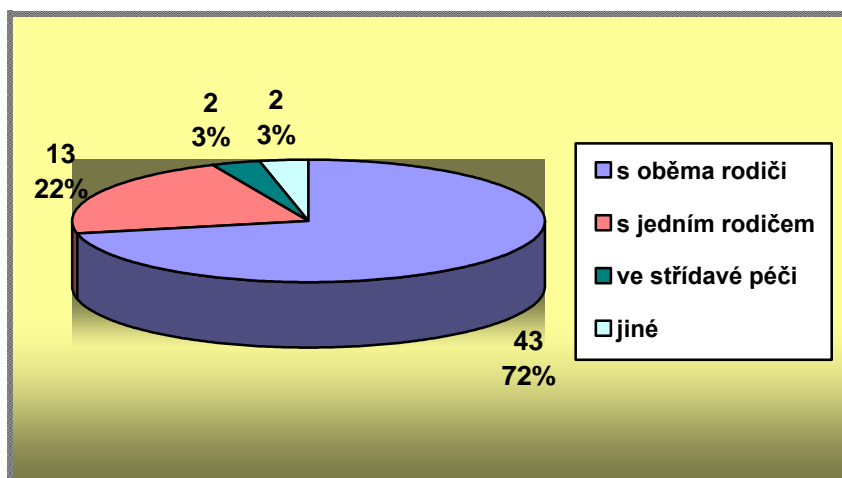
Graf č. 2: Bydliště respondentů
N = 60

Otázka č. 4 – Rodina respondentů

Poslední otázka zaměřená na identifikaci respondentů se týká údaje vnitřního uspořádání rodiny, v níž žijí. Z šetření vyplývá, že 43 respondentů (tj. 72 %) žije s oběma rodiči, 13 respondentů (tj. 22 %) s jedním rodičem, 2 respondenti (tj. 3 %) ve střídavé péči obou rodičů a 2 respondenti (tj. 3 %) doplnili jinou možnost, a to shodně „s matkou a nevlastním otcem“ (viz Graf č. 3).

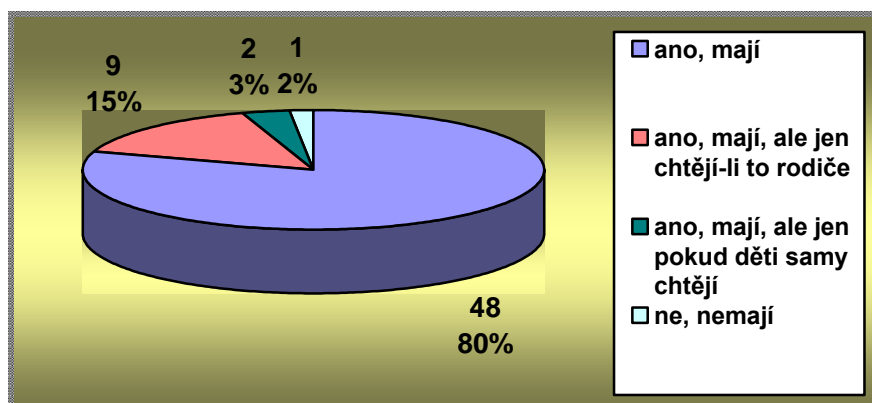
Graf č. 3: Rodina respondentů
N = 60

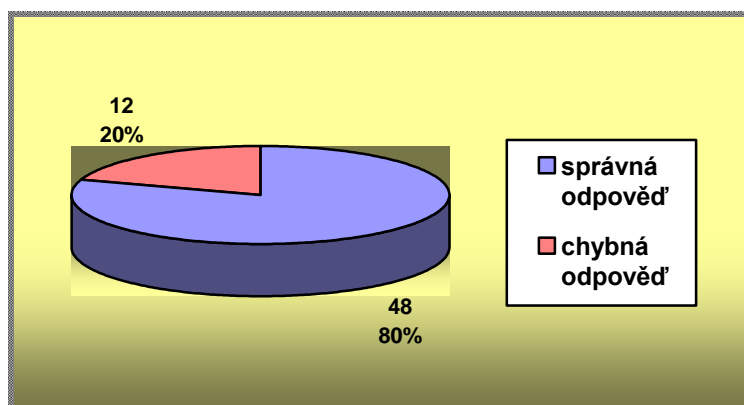
Otázka č. 5 – Myslíš si, že mají děti vůči svým rodičům nějaké povinnosti?

Tato otázka je položena bez specifikace, zda jde o povinnosti ze zákona či obecně. Odpovědi respondentů mají přinést informaci o tom, jak se dotázaní studenti k povinnostem, jež mají vůči svým rodičům, obecně staví. 48 respondentů (tj. 80 %) označilo možnost „ano mají“, 9 respondentů (tj. 15 %) možnost „ano mají, ale jen chtějí-li to rodiče“, 2 respondenti (tj. 3 %) možnost „ano mají, ale jen pokud děti samy chtějí“ a 1 respondent (tj. 2 %) označil možnost „ne, nemají“ (viz Graf č. 4). Celkem tak správně odpovědělo 48 (tj. 80 %) a chybně 12 (tj. 20 %) respondentů (viz Graf č. 5).

Graf č. 4: Odpovědi respondentů na otázku: „Myslíš si, že mají děti vůči svým rodičům nějaké povinnosti?“
N = 60

Graf č. 5: Znárodnění správných a chybných odpovědí na otázku č. 5
N = 60

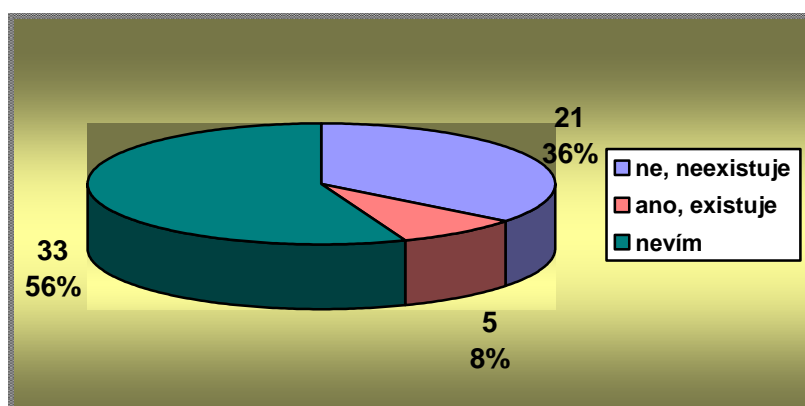

Přes to, že byli respondenti v dotazníku vyzváni, aby v případě, že v otázce č. 5 odpověděli „ne, nemají“ pokračovali dále až otázkou č. 15, respondent, který tuto odpověď označil, výzvu neakceptoval a odpovídal i na následující otázky, zaměřené na povědomí respondentů o české právní úpravě povinností dětí, které otázce č. 15 předcházejí. Z tohoto důvodu byl jeho dotazník z vyhodnocování otázek č. 6 - 14 vyřazen.

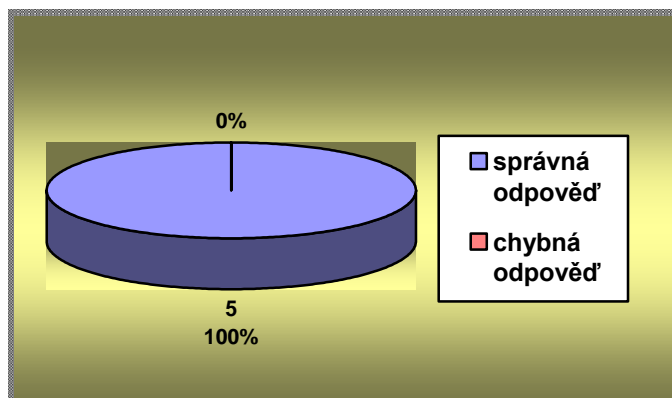
Otázka č. 6 – Myslíš si, že v České republice existuje zákon, který by nějakým způsobem upravoval povinnosti dětí vůči jejich rodičům?

Na tuto otázku odpovědělo 21 respondentů (tj. 36 %) „ne, neexistuje“, pouze 5 respondentů (tj. 8 %) dopovědělo „ano, existuje“ a 33 respondentů (tj. 56 %) označilo odpověď „nevím“ (viz Graf č. 6). Celkem tak správně odpovědělo 5 (tj. 8 %) a chybně 54 (tj. 92 %) respondentů (viz Graf č. 7).

Graf č. 6: Odpovědi respondentů na otázku: „Myslíš si, že v České republice existuje zákon, který by nějakým způsobem upravoval povinnosti dětí vůči jejich rodičům?“
N = 59

Graf č. 7: Znárodnění správných a chybných odpovědí na otázku č. 6
N = 59

Otázka č. 7 – Jestliže jsi v předchozí otázce označil(a) odpověď „ano“, doplň název zákona

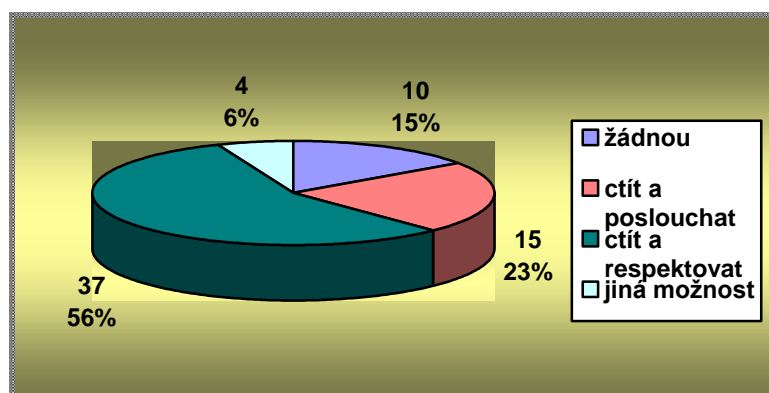
Z pěti studentů, kteří byli názoru, že tato právní úprava existuje, 2 neodpověděli vůbec, 3 na otázku odpověděli, avšak správný název zákona neznali. 1 respondent uvedl: „Povinnosti dětí vůči jejich rodičům“, 2 respondenti shodně uvedli: „nevím název“. Ani jeden respondent tak neodpověděl na tuto doplňující otázku k otázce č. 6 správně.

Otázka č. 8 – Jakou povinnost mají podle tvého názoru děti ze zákona ke svým rodičům?

Tato otázka je zaměřena již na konkrétní ustanovení zákona č. 94/1963 Sb., zákon o rodině⁸⁶, a to ustanovení § 35, jenž říká, že dítě je povinno své rodiče ctít a respektovat. 10 respondentů (tj. 15 %) označilo možnost „žádnou“, 15 respondentů (tj. 23 %) možnost „ctít a poslouchat“, 37 respondentů (tj. 56 %) možnost „ctít a respektovat“ a 4 respondenti (tj. 6 %) uvedli možnost jinou, a to „nevím“, „úcta, pomoc, vděčnost“, „starat se o ně“ a „pomáhat v domácnosti, jak je to jen možné“ (viz Graf č. 8). 7 respondentů, kteří v této otázce označili možnost „ctít a poslouchat“, označilo zároveň i možnost „ctít a respektovat“. N je proto v tomto případě rovno 66. Přesto, že tito respondenti označili i odpověď správnou, odpověděli chybně, a to proto, že označením více možností prokázali, že správnou odpověď neznají. Celkem tak správně odpovědělo 30 (tj. 51 %) a chybně 29 (tj. 49 %) respondentů (viz Graf č. 9).

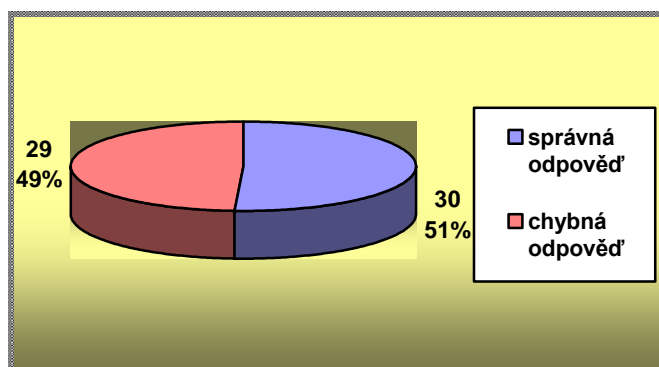
Graf č. 8: Odpovědi respondentů na otázku: „Jakou povinnost mají podle tvého názoru děti ze zákona ke svým rodičům?“

N = 66

Graf č. 9: Znázornění správných a chybných odpovědí na otázku č. 8

N = 59

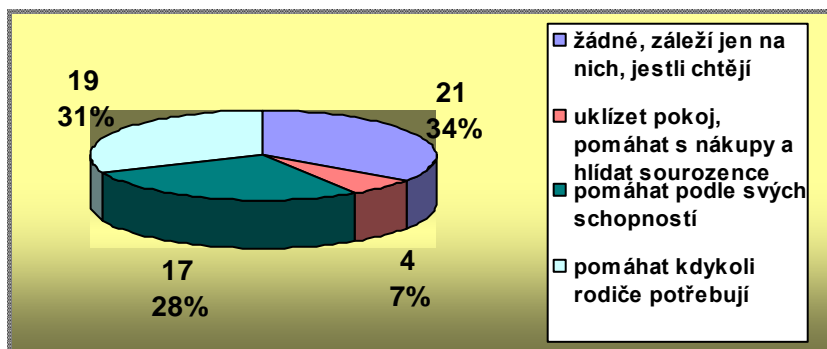

⁸⁶ Zákon č. 94/1963 Sb., zákon o rodině, v platném a účinném znění.

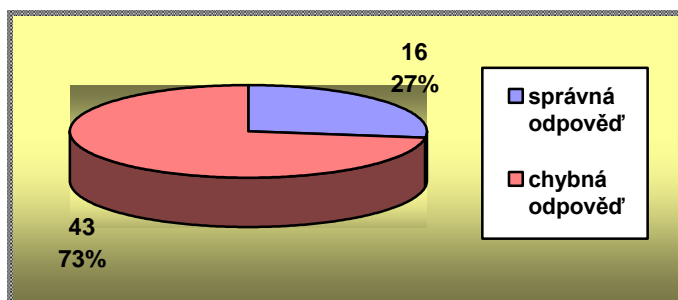
Otázka č. 9 – Jaké povinnosti podle tvého názoru ukládá zákon dětem vůči jejich rodičům, se kterými žijí ve společné domácnosti?

Tato otázka je zaměřena na ustanovení § 31 odst. 4 větu první zákona č. 94/1963 Sb., zákon o rodině⁸⁷, jenž říká, že dítě, které žije ve společné domácnosti s rodiči (totéž platí, podle ustanovení § 45c odst. 3, také pro děti žijící ve společné domácnosti s pěstounem), je povinno podle svých schopností jim pomáhat. 21 respondentů (tj. 34 %) označilo možnost „žádné, záleží jen na nich, jestli něco dělat chtějí“, 4 respondenti (tj. 7 %) označili možnost „uklízet svůj pokoj, pomáhat s nákupy a hlídat mladší sourozence“, 17 respondentů (tj. 28 %) „pomáhat podle svých schopností“ a 19 respondentů (tj. 31 %) označilo možnost „pomáhat kdykoli rodiče potřebují“ (viz Graf č. 10). Jeden z respondentů označil zároveň tři z možných odpovědí, N je proto v tomto případě rovno 61. Přesto, že tento respondent označil i správnou odpověď, odpověděl chybně, a to proto, že označením více možností prokázal, že správnou odpověď nezná. Celkem tak správně odpovědělo 16 (tj. 27 %) a chybně 43 (tj. 73 %) respondentů (viz Graf č. 11).

Graf č. 10: Odpovědi respondentů na otázku: „Jaké povinnosti podle tvého názoru ukládá zákon dětem vůči jejich rodičům, se kterými žijí ve společné domácnosti?“
N = 61

Graf č. 11: Znázornění správných a chybných odpovědí na otázku č. 9
N 59

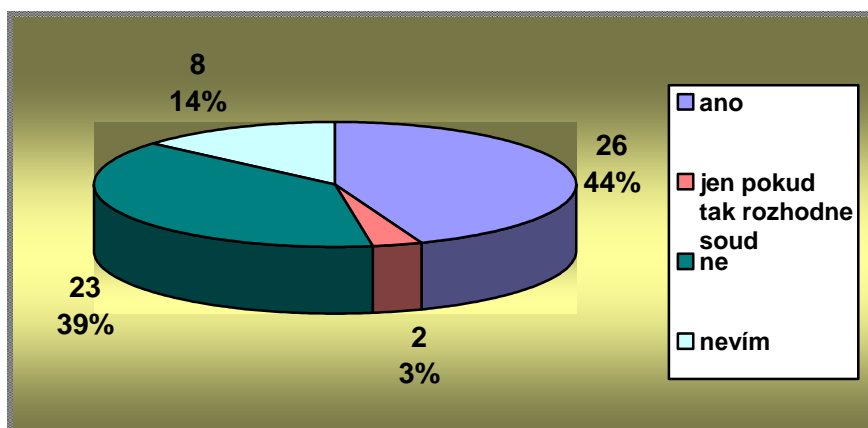

⁸⁷ Zákon č. 94/1963 Sb., zákon o rodině, v platném a účinném znění.

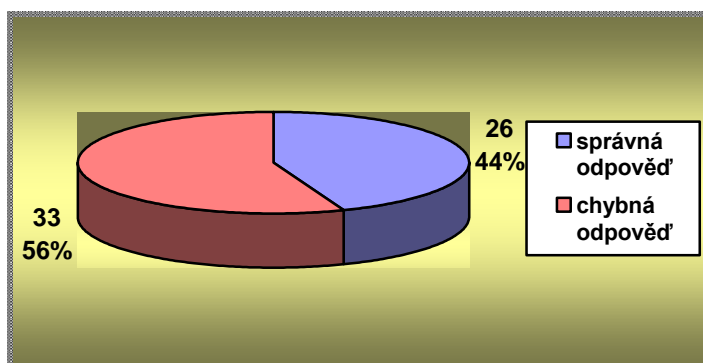
Otázka č. 10 – Myslíš si, že má dítě žijící s rodiči ve společné domácnosti povinnost přispívat na úhradu společných potřeb rodiny, pokud má vlastní příjem?

Tato otázka je zaměřená na ustanovení § 31 odst. 4 větu druhou zákona č. 94/1963 Sb., zákon o rodině⁸⁸, jenž dále uvádí, že dítě žijící s rodiči ve společné domácnosti je povinno přispívat i na úhradu společných potřeb rodiny, pokud má vlastní příjem, popřípadě majetek, kterého lze použít pro společné potřeby rodiny. 26 respondentů (tj. 44 %) označilo možnost „ano“, 2 respondenti (tj. 3 %) možnost „jen pokud tak rozhodne soud“, 23 respondentů (tj. 39 %) možnost „ne“ a 8 (tj. 14 %) respondentů označilo možnost „nevím“ (viz Graf č. 12). Celkem tak správně odpovědělo 26 (tj. 44 %) a chybnou odpověď označilo 33 (tj. 56 %) respondentů (viz Graf č. 13).

Graf č. 12: Odpovědi respondentů na otázku: „Myslíš si, že má dítě žijící s rodiči ve společné domácnosti povinnost přispívat na úhradu společných potřeb rodiny, pokud má vlastní příjem?“
N = 59

Graf č. 13: Znázornění správných a chybných odpovědí na otázku č. 10
N = 59

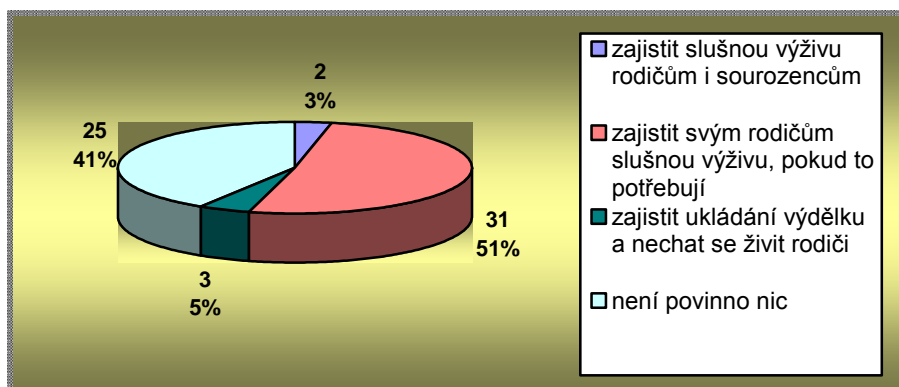

⁸⁸ Zákon č. 94/1963 Sb., zákon o rodině, v platném a účinném znění.

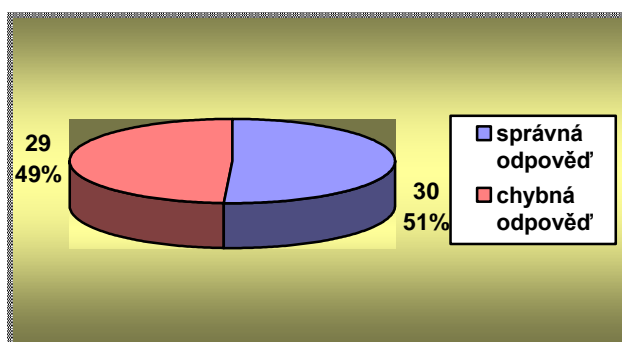
Otázka č. 11 – Pokud je dítě schopno samo se živit, co je podle tvého názoru povinno?

Tato otázka je zaměřena na ustanovení § 87 zákona č. 94/1963 Sb., zákon o rodině⁸⁹, jenž stanoví, že děti, které jsou schopny samy se živit, jsou povinny zajistit svým rodičům slušnou výživu, jestliže toho potřebují. 2 respondenti (tj. 3 %) označili možnost „zajistit slušnou výživu svým rodičům i sourozencům“, 31 respondentů (tj. 51 %) označilo možnost „zajistit svým rodičům slušnou výživu, pokud to potřebují“, 3 respondenti (tj. 5 %) možnost „zajistit ukládání výtěžku na účet a nechat se živit rodiči“ a 25 respondentů (tj. 41 %) označilo možnost „není povinno nic“ (viz Graf č. 14). Jeden z respondentů opět označili zároveň tři z možných odpovědí, N je proto v tomto případě rovno 61. Přesto, že tento respondent označil i správnou odpověď, odpověděl chybně, a to opět proto, že označením více možností prokázal, že správnou odpověď nezná. Celkem tak správně odpovědělo 30 (tj. 51 %) a chybnou odpověď označilo 29 (tj. 49 %) respondentů (viz Graf č. 15).

Graf č. 14: Odpovědi respondentů na otázku: „Pokud je dítě schopno samo se živit, co je podle tvého názoru povinno?“
N = 61

Graf č. 15: Znárodnění správných a chybných odpovědí na otázku č. 11
N = 59

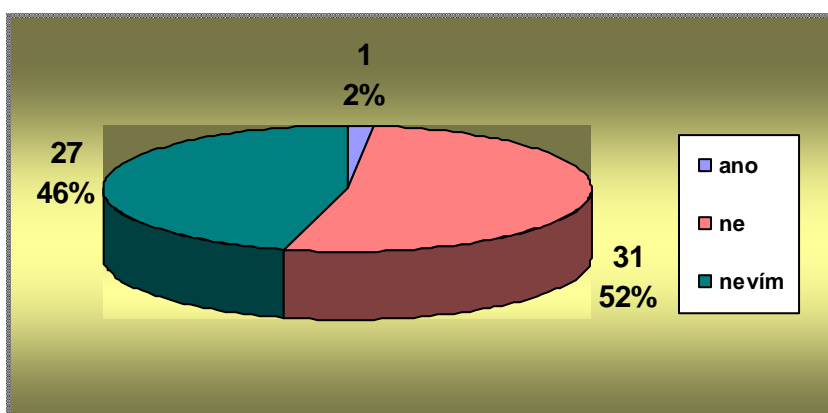

⁸⁹ Zákon č. 94/1963 Sb., zákon o rodině, v platném a účinném znění.

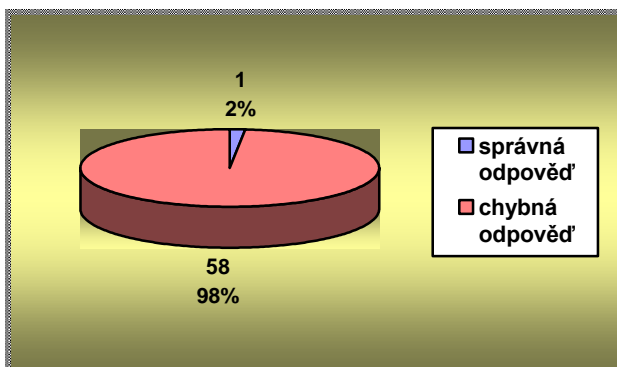
Otázka č. 12 – Myslíš si, že jsou některé povinnosti dětí vůči jejich rodičům právně vymahatelné?

Na tuto otázku 1 respondent (tj. 2 %) odpověděl „ano“, 31 respondentů (tj. 52 %) označilo možnost „ne“ a 27 respondentů (tj. 46 %) možnost „nevím“ (viz Graf č. 16). Celkem tak správně odpověděl pouze 1 (tj. 2 %) respondent a chybně 58 (tj. 98 %) respondentů (viz Graf č. 17).

Graf č. 16: Odpovědi respondentů na otázku: „Myslíš si, že jsou některé povinnosti dětí vůči jejich rodičům právně vymahatelné?“
N = 59

Graf č. 17: Znárodnění správných a chybných odpovědí na otázku č. 12
N = 59

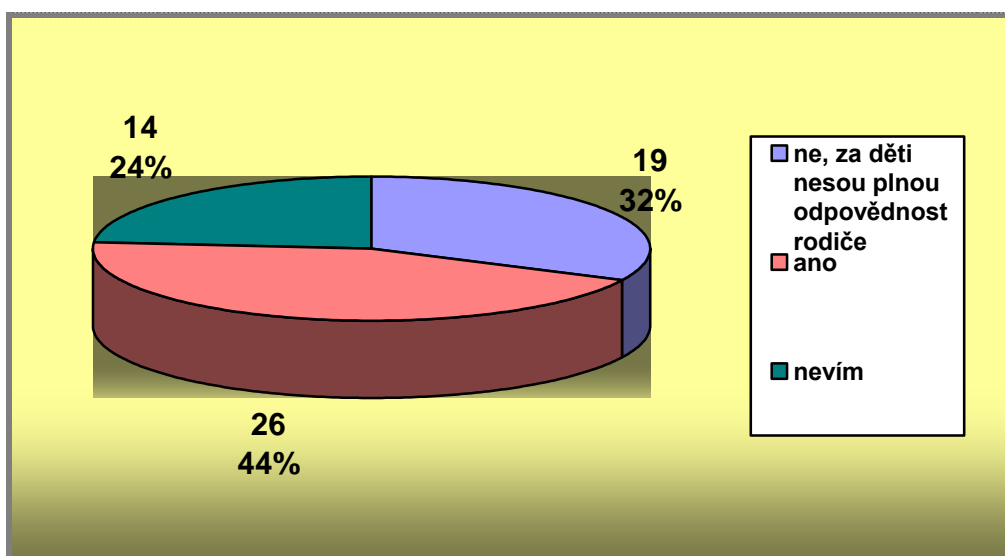
Otázka č. 13 – V případě, že jsi v předchozí otázce označil(a) odpověď „ano“, uveď příklad takové povinnosti

Respondent, který označil v předchozí otázce správnou odpověď, jako příklad takové povinnosti uvedl „platit nájem“. Povinnost platit nájem a následně možné právní vymáhání tohoto závazku při jeho neplnění, zakládá však až řádně uzavřená smlouva o nájmu nebo pronájmu. Konkrétní příklad povinnosti dětí k rodičům, jenž je právně vymahatelná tak respondent neuvedl.

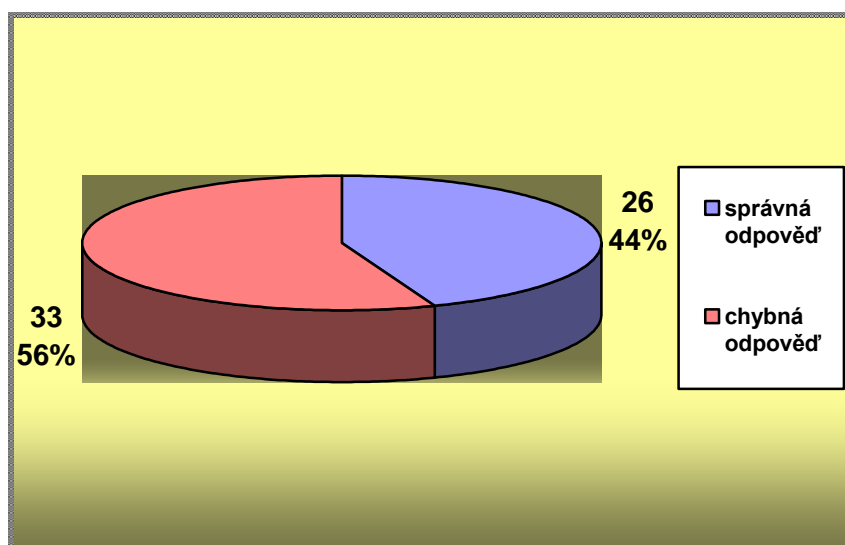
Otázka č. 14 – Myslíš si, že existují právní postupy, pokud dítě své povinnosti neplní, nebo rodičům jinak ubližuje?

Na tuto otázku 19 respondentů (tj. 32 %) odpovědělo „ne, za děti nesou plnou odpovědnost rodiče“, 26 respondentů (tj. 44 %) možnost „ano“ a 14 respondentů (tj. 24 %) označilo možnost „nevím“ (viz Graf č. 18). Správně tak odpovědělo 26 (tj. 44 %) a chybně 33 (tj. 56 %) respondentů (viz Graf č. 19).

Graf č. 18: Odpovědi respondentů na otázku: „Myslíš si, že existují právní postupy, pokud dítě své povinnosti neplní, nebo rodičům jinak ubližuje?“
N = 59

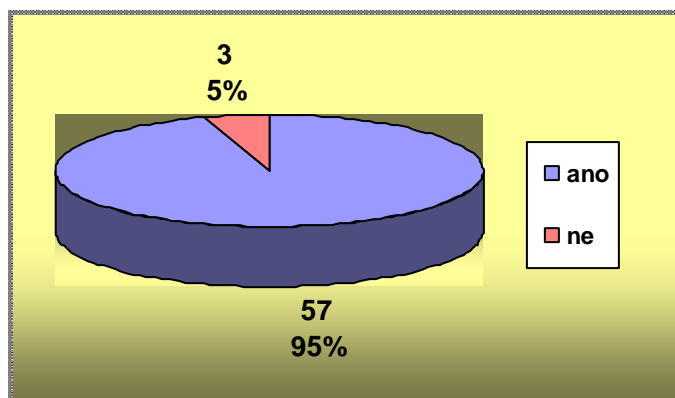
Graf č. 19: Znázornění správných a chybných odpovědí na otázku č. 14
N = 59

Otázka č. 15 – Plníš doma nějaké povinnosti?

Tato otázka je již zaměřena na plnění povinností dětí v praxi. 57 respondentů (tj. 95 %) označilo možnost „ano“, 3 respondenti (tj. 5 %) možnost „ne“ (viz Graf č. 20).

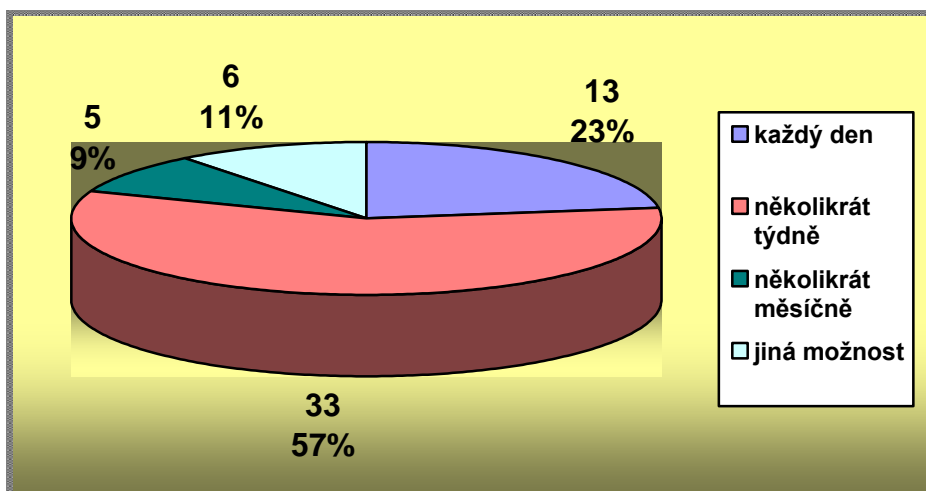
Graf č. 20: Odpověď respondentů na otázku: „Plníš doma nějaké povinnosti?“
N = 60

Otázka č. 16 – Pokud jsi v předchozí odpovědi označil (a) „ano“, jak často tyto povinnosti plníš?

V této otázce 13 respondentů (tj. 23 %) označilo možnost „každý den“, 33 respondentů (tj. 57 %) označilo možnost „několikrát týdně“, 5 respondentů (tj. 9 %) možnost „několikrát měsíčně“ a 6 respondentů (tj. 11 %) uvedlo možnost jinou, a to: „jak kdy“, „občas“, „nepravidelně“, „když je třeba“ a 2 respondenti uvedli shodně „když máma chce“ (viz Graf č. 21).

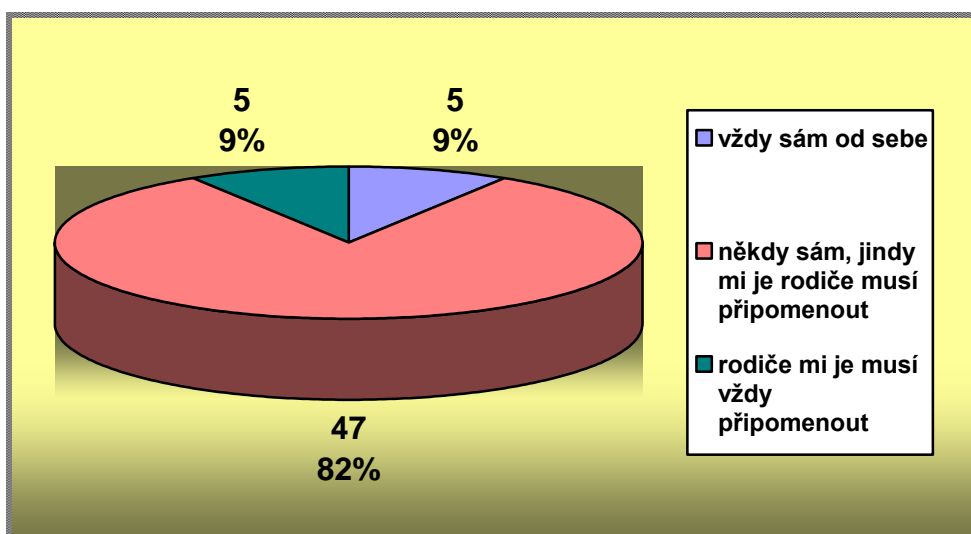
Graf č. 21: Odpověď respondentů na otázku: „Jak často tyto povinnosti plníš?“
N = 57

Otázka č. 17 – Plníš tyto povinnosti sám (sama) od sebe, nebo ti je rodiče musí připomínat?

Na tuto otázku 5 respondentů (tj. 9 %) odpovědělo „vždy sám od sebe“, 47 respondentů (tj. 82 %) označilo možnost „někdy sám, jindy mi je rodiče musí připomenout“ a 5 respondentů (tj. 9 %) možnost „rodiče mi je musí vždy připomenout“ (viz Graf č. 22).

Graf č. 22: Odpověď respondentů na otázku: „Plníš tyto povinnosti sám (sama) od sebe, nebo ti je rodiče musí připomínat?“
N = 57

Otázka č. 18 – Napiš 5 věcí, se kterými rodičům nejčastěji pomáháš

V tomto případě se jednalo o otázku otevřenou, kde respondenti do příslušné části dotazníku uváděli příklady činností, s nimiž doma rodičům pomáhají. Vzhledem k velkému množství a různorodosti odpovědí, byly odpovědi následně autorem práce rozděleny do několika skupin podle toho, jaké oblasti se pomoc respondentů rodičům týkala (tabulka s přepisem jednotlivých činností a jejich rozdělení do skupin je obsahem přílohy č. 3). 24 respondentů (tj. 10 %) uvedlo, že pomáhá s vynášením odpadků, 65 respondentů (tj. 26 %) pomáhá s úklidem, 47 respondentů (tj. 19 %) pomáhá v kuchyni, 24 respondentů (tj. 10 %) pomáhá s nákupy, 5 respondentů (tj. 2 %) pomáhá s prádlem, 18 respondentů (tj. 7 %) pomáhá s péčí o domácí zvířata, 16 respondentů (tj. 6 %) pomáhá rodičům se zahradními pracemi, 8 respondentů (tj. 3 %) pomáhá s péčí o sourozence, 5 respondentů (tj. 2 %) pomáhá rodičům s údržbou a řízením automobilu, 4 respondenti

(tj. 2 %) pomáhají rodičům s obsluhou technických zařízení, 4 respondenti (tj. 2 %) pomáhají s údržbou a opravami, 4 respondenti (tj. 2 %) pomáhají tam, kde je třeba větší fyzické síly, 5 respondentů (tj. 2 %) vykonává další různé pomocné práce, 2 respondenti (tj. 1 %) pomáhají rodičům v sociální oblasti, 8 respondentů (tj. 3 %) vykonává v rámci pomoci rodičům různé, blíže nespecifikované pomocné práce a 8 respondentů (tj. 3 %) uvedlo v této části dotazníku neseriozní odpověď (viz Tabulka č. 1). Další 2 respondenti tuto část dotazníku nevyplnili a jeden respondent uvedl pětkrát „nic“. Tyto odpovědi nejsou v tabulce skupin činností zaneseny.

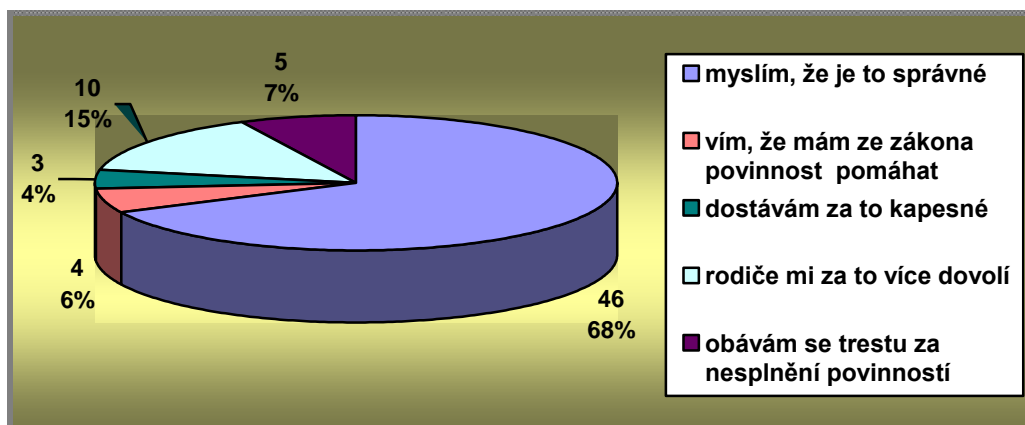
Tabulka č. 1: Skupiny druhů činností, s nimiž děti rodičům pomáhají
N = 247

Název skupiny	počet odpovědí	%
Pomoc s odpadky	24	10 %
Pomoc s úklidem	65	26 %
Pomoc v kuchyni	47	19 %
Pomoc s nákupy	24	10 %
Pomoc s prádlem	5	2 %
Pomoc s péčí o domácí zvířata	18	7 %
Pomoc se zahradními pracemi	16	6 %
Pomoc s péčí o sourozence	8	3 %
Pomoc s údržbou a řízením automobilu	5	2 %
Pomoc s technikou	4	2 %
Pomoc s údržbou a opravami	4	2 %
Pomoc vyžadující fyzickou sílu	4	2 %
Různé pomocné práce	5	2 %
Sociální pomoc	2	1 %
Různé nespecifikované pomocné práce	8	3 %
Neseriozní odpovědi	8	3 %
celkem	247	

Otázka č. 19 – Co tě k pomoci rodičům nejvíce motivuje?

V této otázce 2 respondenti označili současně všechny možnosti. 46 respondentů (tj. 68 %) označilo možnost „myslím, že je to správné“, 4 respondenti (tj. 6 %) možnost „vím, že mám ze zákona povinnost rodičům pomáhat“, 3 respondenti (tj. 4 %) možnost „na základě řádného plnění povinností dostávám od rodičů kapesné“, 10 respondentů (tj. 15 %) možnost „na základě řádného plnění povinností mi rodiče více věcí dovolí“ a 5 respondentů (tj. 7 %) označilo možnost „obava, že pokud povinnosti nesplním, rodiče mě potrestají“ (viz Graf č. 23).

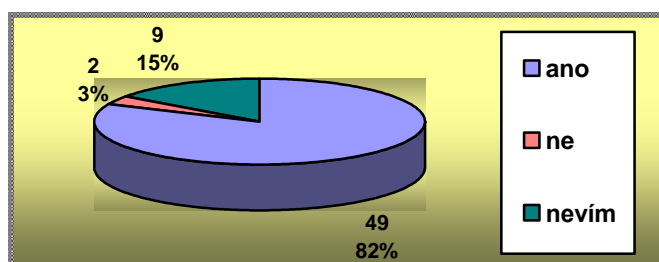
Graf č. 23: Odpověď respondentů na otázku: „Co tě k pomoci rodičům nejvíce motivuje?“
N = 68

Otázka č. 20 – Jak si v budoucnosti představuješ výchovu vlastních dětí – bude správné, aby měly k tobě, jako svému rodiči povinnosti?

Tato otázka je respondentům položena z pohledu nikoli těch, kdo povinnosti plní, ale těch, kdo svým dětem bude v budoucnosti povinnosti ukládat a dokresluje tak celkový pohled studentů na danou problematiku. 49 respondentů (tj. 82 %) odpovědělo „ano“, 2 respondenti (tj. 3 %) označili možnost „ne“ a 9 respondentů (tj. 15 %) možnost „nevím“ (viz Graf č. 24).

Graf č. 24: Odpověď respondentů na otázku: „Jak si v budoucnosti představuješ výchovu svých dětí – bude správné, aby měly k tobě, jako svému rodiči povinnosti?“
N = 60

Z dalšího vyhodnocení této otázky pak vyplývá, že všichni 3 respondenti, kteří v otázce č. 15 odpověděli, že doma žádné povinnosti neplní, označili v této otázce možnost „ano“, tedy že mají představu, že bude správné, aby jejich děti k nim, jako svým rodičům, povinnosti měly. Naproti tomu 2 (tj. 4 %) z 57 respondentů, kteří v otázce č. 15 odpověděli, že doma povinnosti plní, označili v této otázce možnost „ne“, 46 respondentů (tj. 80 %) označilo možnost „ano“ a 9 respondentů (tj. 16 %) označilo možnost „nevím“.

Poslední část vyhodnocení výsledků výzkumného šetření se týká souhrnu správných a chybných odpovědí na otázky č. 8 – 12 a č. 14, zaměřených na konkrétní povinnosti dětí k rodičům, plynoucí jim z jednotlivých ustanovení zákona o rodině, tedy nepřímo zaměřených na povědomí studentů o české právní normě, povinnosti dětí k rodičům upravující. Tyto otázky měly, jako doplňující otázky k otázce č. 6, znalost této právní normy ověřit. Souhrnem tak v těchto otázkách ve 128 případech (tj. 36 %) respondenti označili správnou a ve 226 případech (tj. 64 %) chybnou odpověď (viz Tabulka č. 2).

Tabulka č. 2: Správné a chybné odpovědi na kontrolní otázky k otázce č. 6
N = 354

Otázka	Správných odpovědí	Chybných odpovědí	N
otázka č. 8	29	30	59
otázka č. 9	16	43	59
otázka č. 10	26	33	59
otázka č. 11	30	29	59
otázka č. 12	1	58	59
otázka č. 14	26	33	59
celkem	128	226	354

4.5 VYHODNOCENÍ HYPOTÉZ

Hypotéza 1 - Nejméně 75 % dotázaných studentů bude toho názoru, že děti všeobecně mají vůči svým rodičům nějaké povinnosti.

S první hypotézou souvisela otázka číslo 5: „Myslíš si, že mají děti vůči svým rodičům nějaké povinnosti?“ Z celkového počtu 60 respondentů jich 48 (tj. 80 %) označilo odpověď „ano, mají“.

Tato hypotéza se potvrdila.

Hypotéza 2 – Nejvýše 25 % dotázaných studentů bude toho názoru, že existuje česká právní norma, jež povinnosti dětí k rodičům upravuje.

S touto hypotézou přímo souvisela otázka č. 6: „Myslíš si, že v České republice existuje zákon, který by nějakým způsobem upravoval povinnosti dětí vůči jejich rodičům?“ Z celkového počtu 59 respondentů jich pouze 5 (tj. 8 %) odpověď „ano, existuje“. Nepřímo pak tato hypotéza souvisela též s otázkami č. 8 - 14, které byly otázkami doplňujícími, zaměřenými již na konkrétní povinnosti dítěte, plynoucí jim z jednotlivých ustanovení zákona o rodině. Přesto, že tyto doplňující otázky s otázkou č. 6 souvisely, neměly na vyhodnocení této hypotézy přímý vliv.

Tato hypotéza se potvrdila.

Hypotéza 3 – Ani jeden z dotázaných studentů, který bude názoru, že právní norma upravující jejich povinnosti vůči rodičům existuje, však nebude vědět, o jakou konkrétní právní normu se jedná.

K této hypotéze se vztahovala otázka č. 7: „Jestliže jsi v předchozí otázce označil(a) odpověď „ano“, doplň název zákona.“ Z pěti respondentů, kteří v předchozí otázce takto odpověděli, však 2 respondenti nedoplňovali nic, 2 napsali „nevím název“ a 1 respondent doplnil „Povinnosti dětí vůči jejich rodičům“. Ani jeden z respondentů tak o jaký zákon se jedná, nevěděl.

Tato hypotéza se potvrdila.

Hypotéza 4 – Nejméně 95 % dotázaných studentů vypoví, že doma povinnosti plní.

Čtvrtá hypotéza přímo souvisela s otázkou č. 15: „Plníš doma nějaké povinnosti?“ Z celkového počtu 60 respondentů jich 57 (tj. 95 %) označilo odpověď „ano“, tedy vypovědělo, že doma povinnosti plní. Nepřímo pak tato hypotéza souvisela též s otázkami č. 16, 17 a 18, jež byly otázkami doplňujícími. V nich respondenti jednak uváděli jak často povinnosti plní, dále zda je plní sami od sebe, nebo jim je rodiče musí připomínat a v neposlední řadě konkretizovali, s čím rodičům pomáhají. Přesto, že tyto doplňující otázky s otázkou č. 15 souvisely, neměly na vyhodnocení této hypotézy přímý vliv.

Tato hypotéza se potvrdila.

Hypotéza 5 – Nejvýše 25 % dotázaných studentů uvede, že je k pomoci rodičům motivuje ohodnocení této pomoci rodiči, tedy vlastní prospěch.

Tato hypotéza se vztahovala k otázce č. 19: „Co tě k pomoci rodičům nejvíce motivuje?“ Z celkového počtu 68 odpovědí, 3 respondenti (tj. 4 %) označili možnost „na základě řádného plnění povinností dostávám od rodičů kapesné“ a 10 respondentů (tj. 15 %) označilo možnost „na základě řádného plnění povinností mi rodiče více věcí dovolí“. Vlastní prospěch tak jako motivaci označilo celkem 13 respondentů (tj. 19 %).

Tato hypotéza se potvrdila.

Hypotéza 6 – Nejméně 75 % dotázaných studentů je toho názoru, že bude správné, aby jejich děti v budoucnosti měly k nim, jako svým rodičům, povinnosti.

Poslední hypotéza souvisela s otázkou č. 20: „Jak si v budoucnosti představuješ výchovu vlastních dětí – bude správné, aby měly k tobě, jako svému rodiči povinnosti?“, záměrně položenou z pohledu těch, kdo bude v budoucnosti dětem povinnosti ukládat. Z celkového počtu 60 odpovědí 49 respondentů (tj. 82 %) označilo možnost „ano“, a to včetně tří respondentů, kteří v otázce č. 15 uvedli, že oni sami doma povinnosti neplní.

Tato hypotéza se potvrdila.

4.6 KOMPARACE VÝSLEDKŮ, KOMENTÁŘE A NÁVRH VYUŽITÍ VÝSLEDKŮ ŠETŘENÍ

Výzkumné šetření mělo velmi uspokojivý průběh. Probíhalo v přátelské atmosféře, k čemuž významně napomohla jednak vstřícnost vyučujících, při jejichž hodinách dotazníkové šetření probíhalo a současně také ochota studentů ke spolupráci. Z vyhodnocení dotazníkového šetření pak vyplývá, že studenti sice povinnosti, které jim rodiče ukládají, plní, ale povědomí o právní normě, tyto povinnosti upravující, nemají a v dané problematice se neorientují. Jak z šetření plyne dále, nejvíce studentů motivuje k pomoci rodičům vědomí, že „je to správné“ (tuto možnost označilo 46 respondentů, což činilo 68 % z celkového počtu 68 odpovědí). Pozitivním zjištěním je pak skutečnost, že strachem z restrikce či trestu ze strany rodičů, je k pomoci motivováno pouhých 5 respondentů (tj. 7 %). Tento výsledek je možno brát jako velmi uspokojivý.

Komparací výsledků šetření u studentů šestnáctiletých, sedmnáctiletých a osmnáctiletých pak bylo dále zjištěno, že jejich věk nehraje v přístupu k dané problematice žádnou roli. Stejně tak tomu bylo také v případě místa, kde respondenti se svými rodiči žijí a vnitřního uspořádání rodiny; ani zde nebyly zjištěny ve výsledku šetření rozdíly.

Další komparace výsledků prokázala souvislost volby odpovědi u respondentů, jež v otázce č. 8 uvedli, že děti nemají k rodičům povinnost žádnou, s volbou odpovědi v otázce č. 9, kdy z deseti respondentů, kteří v otázce č. 8 označili tuto odpověď, pak v následující otázce v sedmi případech uvedli, že ani dětem, které žijí s rodiči ve společné domácnosti, zákon neukládá žádné povinnosti a záleží jen na nich, jestli něco dělat chtějí. V otázce č. 10 však šest z těchto deseti respondentů naopak překvapivě uvedlo, že dítě, žijící s rodiči ve společné domácnosti má povinnost přispívat na úhradu společných potřeb rodiny, pokud má vlastní příjem. Další souvislosti mezi jednotlivými volbami odpovědí respondentů tak komparace výsledků neprokázala, což lze nejspíše přičítat na jedné straně jejich neznalosti příslušné právní normy a na straně druhé, snaze odhadnout a označit v dotazníku předpokládanou „správnou“ odpověď, jako když ve škole píší test.

Analýzou výsledků bylo dále zjištěno, že respondent, který nejčastěji zaškrtoval v jednotlivých otázkách více možných odpovědí, ve stejné míře pak v dalších otázkách volil odpověď „nevím“ a v otázce č. 18, kde respondenti uváděli jednotlivé činnosti,

s nimiž rodičům pomáhají, uvedl neseriozní odpovědi typu „koukat na telku“ a „hrát kuličky“. Potěšující skutečností však je, že tento případ byl v daném šetření ojedinělý.

Pozitivním je dále nízký celkový počet neseriozních odpovědí v otázce č. 19, které činily pouhé 3 % z celkového počtu 247 odpovědí, z čehož vyplývá, že studenti brali tuto problematiku, až na ojedinělé případy, vážně a odpovídali věcně a seriózně, což v tomto problematickém období jejich života, natož pokud jsou ve skupině vrstevníků, nelze brát za samozřejmé. Lze tedy konstatovat, že až na jednoho respondenta, jenž zarputile v dotazníku označoval odpovědi ve smyslu, že povinnosti dětí vůči rodičům neplní, vlastně žádné neexistují a existovat nemají, tedy v tom případě, kdy má tyto povinnosti plnit on, protože jeho děti povinnosti k němu v budoucnosti plnit podle jeho představy budou a respondenta, který si s volbou odpovědí zjevně nevěděl příliš rady (viz výše), přistupovali studenti k tématu velmi zodpovědně a „dospěle“. Také se sebekriticky nezdráhali přiznat, že jim povinnosti rodiče musí někdy připomínat. Pouze 5 respondentů (tj. 9 %) uvedlo, že tyto povinnosti plní vždy sami od sebe. To poukazuje na schopnost oslovených studentů kriticky hodnotit nejen ostatní, ale také sám sebe, což v mnohých případech činí obtíže i leckterému dospělému člověku. Přínosem práce je tak zjištění, že ačkoli studenti této věkové kategorie nemají žádné povědomí o právní normě, která povinnosti dětí k rodičům upravuje, přesto povinnosti doma plní a k dané problematice se staví vstřícně. Tohoto jejich celkově velmi pozitivního přístupu by bylo možno využít zejména v jejich dalším vzdělávání v tomto směru, jež by studentům orientaci v dané problematice usnadnilo.

Ve Školním vzdělávacím programu⁹⁰ vybrané střední průmyslové školy, kde šetření proběhlo, jsou povinnosti dětí vůči jejich rodičům obsaženy v Rozpisu učiva a výsledů vzdělávání pro 3. ročník, a to v Občansko-naukové části v kapitole Člověk a právo (s šestnáctihodinovou dotací), v oddíle b) Právo v každodenním životě. Zde je uvedeno 16 okruhů, mezi kterými je zařazeno také téma „rodinné právo, správní řízení“, kdy má student, po osvojení si učiva, zvládnout popsat práva a povinnosti mezi dětmi a rodiči. To však vede k zamyšlení, zda by si tuto dovednost neměli studenti osvojit již v ročnících nižších. Je tak na zvážení odpovědných pedagogů, zda povinnosti dětí nezmínit například již v souvislosti s právy dítěte, jež jsou zařazena v Rozpisu učiva a výsledků vzdělávání již

⁹⁰ Střední průmyslová škola na Proseku. [2013-02-24]. Dostupné z WWW: <http://www.sps-prosek.cz/soubory/obory/SVP.pdf>

pro 2. ročník, a to v Občansko-naukové části, v kapitole Člověk jako občan ve státě (s patnáctihodinovou dotací) v oddíle d) Lidská práva.

Je nezpochybnitelné, že je třeba, aby studenti práva dětí bezpečně znali a věděli, jak je účinně hájit, ale stejně tak je určitě třeba, aby věděli, že práva mají též jejich rodiče, kteří se o ně s láskou po celý jejich dosavadní život starají, a to jistě daleko dříve, nežli u nich nastane období dospívání, či dokonce dosáhnou plnoletosti. Neznalost dikce příslušné právní normy může pak představovat problém zejména ve chvíli, kdy adolescenti, v rámci vymezování si prostoru a postavení během složitého období dospívání, nebývají často ochotni povinnosti plnit. Je tak velmi pravděpodobné, že by mnozí rodiče, snažící se toto problematické období svých dětí „ve zdraví přežít“, uvítali podporu a nápomoc školy v tomto směru, ve formě včasného zařazení ustanovení zákona o rodině, jež se povinností dítěte vůči rodičům týkají, do rozpisu učiva. Pokud by adolescenti povědomí o dané právní normě měli, usnadnilo by to jednání s nimi a předešlo se také v jisté míře případům, o nichž se lze dozvědět ze sdělovacích prostředků, kdy dojde k trestnímu stíhání rodičů pro „týrání“, a to jen proto, že svého dospívajícího potomka nutí uklízet, učit se a číst knížky.⁹¹ I když se jedná o případy ojedinělé, informovanost dětí o jejich zákonných povinnostech by bylo jistě prospěšné.

⁹¹ Dcera obvinila matku z týrání – musela uklízet, učit se a přečíst knížku. [2012-09-04]. Dostupné z WWW: <http://www.novinky.cz/krimi/277792-dcera-obvinila-matku-z-tyrani-musela-uklizet-ucit-se-a-precist-knizku.html>

ZÁVĚR

Předložená práce sledovala problematiku přístupu adolescentů k povinnostem, ukládaným jim rodiči. Ve svém úvodu si vytýčila za cíl provést výzkumnou studii a zmapovat tak povědomí šestnácti až osmnáctiletých studentů vybrané střední průmyslové školy o české právní normě, jež povinnosti dítěte k rodičům upravuje a současně také to, jak tyto povinnosti studenti plní v praxi. Hlavní výzkumné otázky studie byly zaměřeny nejprve na postoj studentů k povinnostem vůči rodičům obecně, následně na jejich povědomí o právní normě, obsahující úpravu těchto povinností a v neposlední řadě pak na konkrétní pomoc studentů rodičům v praxi a na jejich motivaci k pomoci.

Práce se, mimo obecných kapitol, skládá ze dvou hlavních částí – teoretické a praktické. Pro uvedení do dané problematiky se nejprve zaměřuje na rešerši dostupné odborné literatury, která se k danému tématu vztahuje - dotýká se vývoje postavení dítěte ve společnosti a jeho povinností v historii, tedy toho, jak se postupně zvyšovalo postavení dětí, povolna rostla míra jejich práv na jedné straně a na straně druhé, se snižovala míra jim ukládaných povinností. Dále se zaměřuje na výchovu dětí v historii a výchovu dnes, poukazující na skutečnost, že výchova, jako záměrné a cílené působení na rozvoj dítěte se vždy opírala o historický odkaz, ale byla také vždy ovlivněna společností té které doby, její kulturou, ekonomickou úrovní i sociálně politickým uspořádáním a odrážela tak znaky dané společnosti v daném čase, ve snaze připravit dítě pro život právě v ní. Následující část teoretické části studie je pak věnována dospívání dítěte, které je problematickým přechodným obdobím mezi dětstvím a dospělostí, kdy dochází k celkové proměně osobnosti dítěte a v důsledku toho ke změnám vztahů, a to jak mezi dospívajícími a dospělými, tak mezi dospívajícími navzájem. Současně je to období, kdy se adolescenti stávají kritičtí sami k sobě, ke svým vrstevníkům i k dospělým, odmítají podřízené postavení a autoritu rodičů i učitelů, mají sklon polemizovat, bývají přecitlivělí a vztahovační, jejich reakce na požadavky dospělých, i jejich chování obecně, bývají často nepřiměřené a jejich nálady proměnlivé. Závěr teoretické části je pak věnován struktuře českého rodinného práva, rodičovské odpovědnosti a analýze právní úpravy povinností dítěte, obsažených v jednotlivých ustanovení zákona č. 94/1963 Sb., zákon o rodině, ve znění pozdějších předpisů, zejména pak v § 31, 35, 37 a § 87.

Druhá, praktická část, je zaměřena již na samotné výzkumné šetření, v němž byla pro získání požadovaných dat zvolena forma empirického šetření kvantitativní metodou, pomocí dotazníkového šetření, uskutečněného písemnou formou. Jsou zde předestřeny cíle zkoumání a stanoveny hypotézy, popsána metodika a organizace výzkumu i struktura dotazníku, prostřednictvím kterého jsou data získána a představen zkoumaný vzorek šestnácti až osmnáctiletých studentů vybrané střední průmyslové školy v Praze, kterými jsou všichni chlapci, a to z toho důvodu, že druhý ročník čtyřletého studijního oboru zde studuje pouze jediná dívka, která však v době uskutečnění šetření nebyla přítomna. V další části jsou pak uspořádána a předložena zjištěná data, jež dotazníkové šetření přineslo, pro názornost vyobrazena též graficky s procentuálními údaji a doplněna slovními komentáři. Zjištěná data jsou následně porovnána s hypotézami se zjištěním, že se všechny, na počátku stanovené hypotézy, potvrdily. Studie tak dochází k závěru, že ačkoliv studenti nemají žádné povědomí o české právní normě, která povinnosti dítěte k rodičům upravuje, povinnosti ukládané jim rodiči plní. K této pomoci je pak nejvíce motivuje vědomí, že pomáhat rodičům „je správné“. V závěru praktické části práce je následně zhodnocen průběh šetření jako velmi uspokojivý, porovnány a okomentovány výsledky výzkumné studie, zhodnocen její přínos a navrženo využití jejích výsledků směrem ke včasné edukaci dětí, zejména za účelem jejich snazší orientace v dané problematice, jež by leckterým rodičům i pedagogům v mnohém případě jednání s dospívajícími dětmi o povinnostech usnadnila.

Cíle předložené práce se podařilo naplnit, může však být dále rozvinuta se zaměřením na povědomí o povinnostech dětí k rodičům, plynoucích jim ze zákona o rodině a jejich plnění v praxi u dospívajících dívek a výsledky obou výzkumných studií pak mohou být dále komparovány.

SEZNAM INFORMAČNÍCH ZDROJŮ

SEZNAM LITERATURY

1. DUNOVSKÝ, Jiří et al. *Sociální pediatrie: vybrané kapitoly*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 1999. 279 s. ISBN 80-7169-254-9.
2. DVOŘÁK, Jan; MALÝ, Karel et al. *200 let Všeobecného občanského zákoníku*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012. 688 s. ISBN 978-80-7357-753-7.
3. HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo*. 3. přeprac. dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita a nakl. Doplněk, 2006. 400 s. ISBN 80-7239-192-5
4. HRUŠÁKOVÁ, Milena et al. *Zákon o rodině; Zákon o registrovaném partnerství: komentář*. 4. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009. 558 s. ISBN 978-80-7400-061-4.
5. JŮVA, Vladimír; JŮVA, Vladimír. *Úvod do pedagogiky*. 4. dopl. vyd. Brno: Paido, 1999. 110 s. ISBN 80-85931-78-8.
6. LENDEROVÁ, Milena; RÝDL, Karel. *Radostné dětství?: dítě v Čechách devatenáctého století*. 1. vyd. Praha: Paseka, 2006. 376 s. ISBN 80-7185-647-9.
7. MACEK, Petr. *Adolescence: psychologické a sociální charakteristiky dospívajících*. 1. vyd. Praha: Portál, 1999. 207 s. ISBN 80-7178-348-x.
8. PELIKÁN, Jiří. *Hledání těžiště výchovy*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2007. 175 s. ISBN 978-80-246-1265-2.
9. PLECITÝ, Vladimír et al. *Základy rodinného práva*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. 140 s. ISBN 978-80-7380-139-7.
10. REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2009. 192 s. ISBN 978-80-247-3006-6.
11. TAXOVÁ, Jiřina. *Pedagogicko-psychologické zvláštnosti dospívání*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. 273 s.
12. VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2005. 467 s. ISBN 80-246-0956-8.
13. *Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod*, v platném a účinném znění.
14. *Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník*, v platném a účinném znění.

15. *Zákon č. 94/1963 Sb., zákon o rodině*, v platném a účinném znění.
16. *Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád*, v platném a účinném znění.
17. *Zákon č. 104/1991 Sb., sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o právech dítěte*, v platném a účinném znění.
18. *Zákon č. 301/2000 Sb, o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých zákonů*, v platném a účinném znění.
19. *Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí*, v platném a účinném znění.
20. *Zákon č. 435/2004 Sb., zákon o zaměstnanosti*, v platném a účinném znění.

SEZNAM INTERNETOVÝCH ZDROJŮ

1. Dcera obvinila matku z týrání – musela uklízet, učit se a přečíst knížku. [2012-09-04]. Dostupné z WWW: <http://www.novinky.cz/krimi/277792-dcera-obvinila-matku-z-tyrani-musela-uklizet-ucit-se-a-precist-knizku.html>
2. Střední průmyslová škola na Proseku. [2013-02-11]. Dostupné z WWW: <http://www.sps-prosek.cz/spsprosek/>
3. *Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník*. In Sběrka zákonů ČR. 2012, Částka 33, s. 1026-1368. [2012-09-01]. Dostupné z WWW: http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=89/2012&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy

SEZNAM GRAFŮ A TABULEK

SEZNAM GRAFŮ

- Graf č. 1: Věk respondentů
- Graf č. 2: Bydliště respondentů
- Graf č. 3: Rodina respondentů
- Graf č. 4: Odpovědi respondentů na otázku: „Myslíš si, že děti mají vůči svým rodičům nějaké povinnosti?“
- Graf č. 5: Znázornění správných a chybných odpovědí na otázku č. 5
- Graf č. 6: Znázornění správných a chybných odpovědí na otázku č. 6
- Graf č. 7: Doplnění názvu zákona upravujícího v ČR povinnosti dětí vůči jejich rodičům
- Graf č. 8: Odpovědi respondentů na otázku: „Jakou povinnost mají podle tvého názoru děti ze zákona ke svým rodičům?“
- Graf č. 9: Znázornění správných a chybných odpovědí na otázku č. 8
- Graf č. 10: Odpovědi respondentů na otázku: „Jaké povinnosti podle tvého názoru ukládá zákon dětem vůči rodičům, se kterými žijí ve společné domácnosti?“
- Graf č. 11: Znázornění správných a chybných odpovědí na otázku č. 9
- Graf č. 12: Odpovědi respondentů na otázku: „Myslíš si, že má dítě žijící s rodiči ve společné domácnosti povinnost přispívat na úhradu společných potřeb rodiny, pokud má vlastní příjem?“
- Graf č. 13: Znázornění správných a chybných odpovědí na otázku č. 10
- Graf č. 14: Odpovědi respondentů na otázku: „Pokud je dítě schopno samo se živit, co je podle tvého názoru povinno?“
- Graf č. 15: Znázornění správných a chybných odpovědí na otázku č. 11
- Graf č. 16: Odpovědi respondentů na otázku: „Myslíš si, že jsou některé povinnosti dětí vůči jejich rodičům právně vymahatelné?“
- Graf č. 17: Znázornění správných a chybných odpovědí na otázku č. 12
- Graf č. 18: Odpovědi respondentů na otázku: „Myslíš si, že existují právní postupy, pokud dítě své povinnosti neplní, nebo rodičům jinak ubližuje?“
- Graf č. 19: Znázornění správných a chybných odpovědí na otázku č. 14
- Graf č. 20: Odpovědi respondentů na otázku: „Plníš doma nějaké povinnosti?“
- Graf č. 21: Odpovědi respondentů na otázku: „Jak často tyto povinnosti plníš?“

Graf č. 22: Odpovědi respondentů na otázku: „Plníš tyto povinnosti sám (sama) od sebe, nebo ti je rodiče musí připomínat?“

Graf č. 23: Odpovědi respondentů na otázku: „Co tě k pomoci rodičům nejvíce motivuje?“

Graf č. 24: Odpovědi respondentů na otázku: „Jak si v budoucnosti představuješ výchovu vlastních dětí – bude správné, aby měly k tobě, jako svému rodiči povinnosti?“

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1: Skupiny druhů činností, s nimiž děti rodičům pomáhají

Tabulka č. 2: Správné a chybné odpovědi na kontrolní otázky k otázce č. 6

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: Vzor dotazníku

Příloha č. 2: Ukázka vyplněného dotazníku

Příloha č. 3: Rozdělení činností, s nimiž studenti rodičům pomáhají, na skupiny

Příloha č. 1: Vzor dotazníku

DOTAZNÍK

Vážení studenti, tento dotazník, o jehož vyplnění Vás tímto žádám, je součástí mé bakalářské práce, obor pedagogika. Jeho účelem je přinést informace o Vaší znalosti, či alespoň povědomí o existenci české právní úpravy, týkající se povinností dětí k rodičům a jakým způsobem jsou tyto povinnosti Vámi plněny. Dotazník je zcela anonymní, odpovídejte proto, prosím, pravdivě a upřímně. Za vyplnění Vám předem děkuji.

Zaškrtni, prosím, jednu z variant:

- 1) Jsi:
 - muž
 - žena

- 2) Je ti:
 - 16 let
 - 17 let
 - 18 a více let

- 3) Bydlíš:
 - v Praze
 - v jiném městě
 - na venkově

- 4) Žiješ:
 - s oběma rodiči
 - s jedním rodičem
 - ve střídavé péči obou rodičů
 - jiné – prosím, doplň

- 5) Myslíš si, že mají děti vůči svým rodičům nějaké povinnosti?
 - ano, mají
 - ano, mají, ale jen chtějí-li to rodiče
 - ano, mají, ale jen pokud děti samy chtějí
 - ne, nemají

Pokud jsi v předchozí otázce odpověděl(a) „ne, nemají“, pokračuj, prosím, otázkou č. 15)

- 6) Myslíš si, že v České republice existuje zákon, který by nějakým způsobem upravoval povinnosti dětí vůči jejich rodičům?
- ne, neexistuje
 - ano, existuje
 - nevím
- 7) Jestliže jsi v předchozí otázce označil(a) odpověď „ano“, doplň název zákona:
-
- 8) Jakou povinnost mají podle tvého názoru děti ze zákona ke svým rodičům?
- žádnou
 - ctít a poslouchat
 - ctít a respektovat
 - jiná možnost, uveď
- 9) Jaké povinnosti podle tvého názoru ukládá zákon dětem vůči rodičům, se kterými žijí ve společné domácnosti?
- žádné, záleží jen na nich, jestli něco dělat chtějí
 - uklízet svůj pokoj, pomáhat s nákupy a hlídat mladší sourozence
 - pomáhat podle svých schopností
 - pomáhat kdykoli rodiče potřebují
- 10) Myslíš si, že má dítě žijící s rodiči ve společné domácnosti povinnost přispívat na úhradu společných potřeb rodiny, pokud má vlastní příjem?
- ano
 - jen pokud tak rozhodne soud
 - ne
 - nevím
- 11) Pokud je dítě schopno samo se živit, je podle tvého názoru povinno:
- zajistit slušnou výživu svým rodičům i sourozencům
 - zajistit svým rodičům slušnou výživu, pokud to potřebují
 - zajistit ukládání výtěžku na účet a nechat se živit rodiči
 - není povinno nic
- 12) Myslíš si, že jsou některé povinnosti dětí vůči jejich rodičům právně vymahatelné?
- ano
 - ne
 - nevím
- 13) V případě, že jsi v předchozí otázce označil(a) odpověď „jsou“, uveď příklad, takové povinnosti:
-

- 14) Myslíš si, že existují právní postupy, pokud dítě své povinnosti neplní, nebo rodičům jinak ubližuje?
- ne, za děti nesou plnou odpovědnost rodiče
 - ano
 - nevím
- 15) Plníš doma nějaké povinnosti?
- ano
 - ne
- 16) Pokud jsi v předchozí odpovědi označil(a) „ano“, plníš tyto povinnosti:
- každý den
 - několikrát týdně
 - několikrát měsíčně
 - jiná možnost, uveď
- 17) Plníš tyto povinnosti sám (sama) od sebe, nebo ti je rodiče musí připomínat?
- vždy sám (sama) od sebe
 - někdy sám (sama), jindy mi je rodiče musí připomenout
 - rodiče mi je musí vždy připomínat
- 18) Napiš 5 věcí, se kterými rodičům nejčastěji pomáháš:
1.....	4.....
2.....	5.....
3.....	
- 19) Co tě k pomoci rodičům nejvíce motivuje?
- myslím si, že je to správné
 - vím, že mám ze zákona povinnost rodičům pomáhat
 - na základě řádného plnění povinností dostávám od rodičů kapesné
 - na základě řádného plnění povinností mi rodiče více věcí dovolí
 - obava, že pokud povinnosti nesplním, rodiče mě potrestají
- 20) Jak si v budoucnosti představuješ výchovu vlastních dětí – bude správné, aby měly k tobě, jako svému rodiči povinnosti?
- ano
 - ne
 - nevím

Děkuji tímto za Váš čas strávený při vyplňování dotazníku a paní učitelce/panu učiteli za vstřícný přístup a umožnění jeho vyplnění.

Alena Kučerová

Příloha č. 2: Ukázka vyplněného dotazníku

DOTAZNÍK

Vážení studenti, tento dotazník, o jehož vyplnění Vás tímto žádám, je součástí mé bakalářské práce, obor pedagogika. Jeho účelem je přinést informace o Vaší znalosti, či alespoň povědomí o existenci české právní úpravy, týkající se povinnosti dětí k rodičům a jakým způsobem jsou tyto povinnosti Vámi plněny. Dotazník je zcela anonymní, odpovídejte proto, prosím, pravdivě a upřímně. Za vyplnění Vám předem děkuji.

Zaškrtni, prosím, jednu z variant:

- 1) Jsi:
 - muž
 - žena

- 2) Je ti:
 - 16 let
 - 17 let
 - 18 a více let

- 3) Bydlíš:
 - v Praze
 - v jiném městě
 - na venkově

- 4) Žiješ:
 - s oběma rodiči
 - s jedním rodičem
 - ve stírdavé péči obou rodičů
 - jiné – prosím, doplň

- 5) Myslíš si, že mají děti vůči svým rodičům nějaké povinnosti?
 - ano, mají
 - ano, mají, ale jen chtějí-li to rodiče
 - ano, mají, ale jen pokud děti samy chtějí
 - ne, nemají

Pokud jsi v předchozí otázce odpověděl(a) „ne, nemají“, pokračuj, prosím, otázkou č. 15)

- 6) Myslíš si, že v České republice existuje zákon, který by nějakým způsobem upravoval povinnosti dětí vůči jejich rodičům?
- ne, neexistuje
 - ano, existuje
 - nevím
- 7) Jestliže jsi v předchozí otázce označil(a) odpověď „ano“, doplň název zákona:
NEVÍM NÁZEV
- 8) Jakou povinnost mají podle tvého názoru děti ze zákona ke svým rodičům?
- žádnou
 - ctít a poslouchat
 - ctít a respektovat
 - jiná možnost, uveď *pomáhat v domácnosti jako je to jen možné!*
- 9) Jaké povinnosti podle tvého názoru ukládá zákon dětem vůči rodičům, se kterými žijí ve společné domácnosti?
- žádné, záleží jen na nich, jestli něco dělat chtějí
 - uklízet svůj pokoj, pomáhat s nákupy a hlídat mladší sourozence
 - pomáhat podle svých schopností
 - pomáhat kdykoli rodiče potřebují
- 10) Myslíš si, že má dítě žijící s rodiči ve společné domácnosti povinnost přispívat na úhradu společných potřeb rodiny, pokud má vlastní příjem?
- ano
 - jen pokud tak rozhodne soud
 - ne
 - nevím
- 11) Pokud je dítě schopno samo se živit, je podle tvého názoru povinno:
- zajistit slušnou výživu svým rodičům i sourozencům
 - zajistit svým rodičům slušnou výživu, pokud to potřebují
 - zajistit ukládání výdělku na účet a nechat se živit rodiči
 - není povinno nic
- 12) Myslíš si, že jsou některé povinnosti dětí vůči jejich rodičům právně vymahatelné?
- ano
 - ne
 - nevím
- 13) V případě, že jsi v předchozí otázce označil(a) odpověď „jsou“, uveď příklad, takové povinnosti:

- 14) Myslíš si, že existují právní postupy, pokud dítě své povinnosti neplní, nebo rodičům jinak ubližuje?
- ne, za děti nesou plnou odpovědnost rodiče
 - ano
 - nevím
- 15) Plníš doma nějaké povinnosti?
- ano
 - ne
- 16) Pokud jsi v předchozí odpovědi označil(a) „ano“, plníš tyto povinnosti:
- každý den
 - několikrát týdně
 - několikrát měsíčně
 - jiná možnost, uveď
- 17) Plníš tyto povinnosti sám (sama) od sebe, nebo ti je rodiče musí připomínat?
- vždy sám (sama) od sebe
 - někdy sám (sama), jindy mi je rodiče musí připomenout
 - rodiče mi je musí vždy připomínat
- 18) Napiš 5 věcí, se kterými rodičům nejčastěji pomáháš:
1. <i>ubližení</i>	4. <i>pomáhám se bránit</i>
2. <i>nesem notebook</i>	5. <i>neobnovuji</i>
3. <i>chození na nákup</i>	
- 19) Co tě k pomoci rodičům nejvíce motivuje?
- myslím si, že je to správné
 - vím, že mám ze zákona povinnost rodičům pomáhat
 - na základě řádného plnění povinností dostávám od rodičů kapesné
 - na základě řádného plnění povinností mi rodiče více věcí dovolí
 - obava, že pokud povinností nesplním, rodiče mě potrestají
- 20) Jak si v budoucnosti představuješ výchovu vlastních dětí – bude správné, aby měly k tobě, jako svému rodiči povinnosti?
- ano
 - ne
 - nevím

Děkuji tímto za Váš čas strávený při vyplňování dotazníku a paní učitelce/panu učiteli za vstřícný přístup a umožnění jeho vyplnění.

Alena Kučerová

Příloha č. 3: Rozdělení činností, s nimiž studenti rodičům pomáhají, na skupiny

Počet	Název činností	Celkem	Název skupiny
23	vynášení, vysypání odpadků, smetí, koše	24	pomoc s odpadky
1	třídění „pet“ lahví a plastů		
23	uklizení	65	pomoc s úklidem
2	úklid domácnosti		
1	úklid domu		
1	úklid auta		
1	úklid zahrady		
2	uklidit si pokoj		
20	vysávání, luxování		
7	vytírání, vytírat podlahu		
3	zametání		
3	otřít, utřít prach		
1	rovnání		
1	přerovnávání		
9	vyklidit, vyndat myčku		
4	uklidit nádobí		
8	nádobí		
14	mytí, umývání nádobí		
11	uvařit, vaření		
1	rozestření stolu		
8	pomoc s nákupem	24	pomoc s nákupy
14	chození na nákup, nakupovat		
2	nesení nákupu		
1	sebrat prádlo	5	pomoc s prádlem
2	věšení prádla		
1	praní		
1	žehlení		
1	pomoc se zvířetem	18	pomoc s péčí o domácí zvířata
1	pomoc se psem		
3	krmení zvířat, psa, dravé zvěře		
8	venčení psa, psů		
2	chodit se psem		
3	starám se o zvířata, zvířátka		
7	sekání zahrady, trávy	16	pomoc se zahradními pracemi
1	zalít kytky		
7	zahrada, zahradní práce, údržba zahrady		
1	hrabání listí		

7	pohlídat, hlídání sourozence, bratra	8	pomoc s péčí o sourozence
1	postarat se o sourozence		
1	odvézt sourozence	5	pomoc s údržbou a řízením automobilu
1	odvézt matku, kam je třeba		
1	uklízet auto do garáže		
1	pomoc tátovi v garáži		
1	mytí auta		
3	pomoc s počítačem	4	pomoc s technikou
1	pomoc s technikou a počítačem		
1	práce v dílně	4	pomoc s údržbou a opravami
1	údržba domu		
2	opravy		
1	pomoc s těžkými věcmi	4	pomoc vyžadující fyzickou sílu
1	sekání dřeva		
1	odhazování sněhu		
1	vynést popelnice		
1	pomoc tátovi – obchod	5	různé pomocné práce
1	pomoc s prací		
1	domácí práce		
1	manuální práce		
1	venkovní práce		
1	pomoc mámě do vany	2	pomoc sociální
1	přebalování babičky		
1	to je různé	8	různé nespécifikované pomocné práce
2	pomocná ruka, pomocné práce		
1	všeobecně těžké určit, jde o situaci, co je třeba		
1	dále dle potřeby		
1	cokoliv, co chtějí		
1	maso		
1	neotravuji		
1	pomoc s devastacemi		
1	otrocké práce	8	neseriozní odpovědi
1	ráno nahrazuji budík		
1	konzumace alkoholických nápojů		
1	koukat na telku		
1	hrát kuličky		
1	ping – pong		
1	X – box		